

Predmet IT-98-32-A, Tužilac protiv Mitra Vasiljevića

Transkripcija i redaktura transkripta: Fond za humanitarno pravo, 15.decembar 2005.

Sreda, 6.mart 2002.

Završna reč Tužilaštva

Završna reč Odbrane

Otvorena sednica

Optuženi je pristupio Sudu

Početak u 14.41 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA HANT: Najavite Predmet, molim.

sekretar: *Predmet IT-98-32-T, Tužilac protiv Mitra Vasiljevića.*

SUDIJA HANT: Izvinjavam se zbog zakašnjenja. Došlo je nesporazuna oko vremena početka sednice. Budući da smo izgubili jučerašnji radni dan, očajnički smo pokušavali da pronađemo neki drugi termin u kome su sudije i sudnica na raspolaganju . Moje dve kolegice takođe rade na jednom drugom predmetu, tako da to, takođe, predstavlja poteškoću. Još nismo uspeli da rešimo taj problem, ali izgleda da bi prvi sledeći mogući termin mogao da bude sledeći ponedeljak posle podne, tako da ćemo da vidimo kako sve danas napreduje. Ukoliko se nema mnogo toga da završimo, možda ćemo uspeli da nagovorimo naše pomoćno osoblje da danas zasedamo duže nekoliko minuta, ali mislim da ne možemo da tražimo da ovde sedimo predugo. Primili smo pismo i od prevodilačke službe o prevodu transkripta audio snimka. Gospodine Domazet, jeste li vi dobili to pismo? Oni su prihvatili vaše sugestije o tome kakve bi ispravke trebalo da se naprave u transkriptu.

ADVOKAT DOMAZET: Da, časni Sude, primio sam to.

SUDIJA HANT: A vi, gospodine Grum (Groome)?

TUŽILAC GRUM: Da, časni Sude. I ja sam to primio.

SUDIJA HANT: U redu. Mislim da je onda najbolje da se dokazno pismo pridoda dokaznom predmetu i da se tome da i dokazni broj.

TUŽILAC GRUM: 190-1, časni Sude.

SUDIJA HANT: 190-1. Onda će biti 190 i 190-1.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA HANT: 119, da. Samo trenutak da to rešimo. Znači 109 i 109-1. I mislim da se onda izmene mogu fizički uneti u oba dokumenta kako niko ne bi čitao jedan bez drugoga. Da li je to u redu, gospodine Grum?

TUŽILAC GRUM: Da, časni Sude.

SUDIJA HANT: Da li ste vi zadovoljni, gospodine Domazet?

ADVOKAT DOMAZET: Da, časni Sude.

SUDIJA HANT: Hvala. Gospodine Grum, vi ste na redu. Hvala. Imajte na umu da smo pročitali vaš pisani podnesak i nastavite imajući to na umu.

ZAVRŠNA REČ TUŽILAŠTVA: TUŽILAC GRUM

TUŽILAC GRUM: Hvala, časni Sude. Danas je moja druga i poslednja mogućnost da vam se obratim u vezi sa dokazima u ovom predmetu. Pre nego što počnem, želim da vam nešto kažem o strukturi moje završne reči. Neću ponavljati sve ono šta stoji u završnom podnesku Tužilaštva. To je bio javni dokument i u njemu se nalazi najveći broj relevantnih stvari koje Tužilaštvo želi da vi razmotrite. Međutim, dotaći ću se najvažnijih i takođe ću direktno obraditi neke stvari koje nisu direktno pomenute u završnom podnesku. Pre nego što završim, ja ću na kratko da se zaustavim i, ukoliko vi budete imali pitanja za Tužilaštvo, biće mi da drago da u tom trenutku na njih odgovorim. Nakon toga ću još izneti neke završne primedbe, pre nego što završim. Želim na početku da se zahvalim kolegama Frederiku Osogou (Frederic Ossogo), Sabini Bauer (Sabine Bauer), Ivu Roj (Yves Roy), Ib Jul Hansenu (Ib Jul Hansen) i Dejvidu Brafu (David Bruff) za njihov doprinos u ovom krivičnom gonjenju. Ja ću danas da govorim i o ubistvu petorice muškaraca na obali Drine 7. juna koje ću da zovem "ubistva na Drini", a takođe ću da govorim i o 66 ili više ljudi koji su izgubili život u Omeragića kući u Pionirskoj ulici 14. juna. Taj incident ću da zovem "požar u Pionirskoj ulici". Mnogo dokaza je uvršteno u spise tokom ovog suđenja i od strane Tužilaštva i od strane Odbrane. Ja ću da iznesem komentar o nekima od tih dokaza i u nekim slučajevima sugerisati drugačiji način na koji bi Pretresno veće trebalo da razmotri te dokaze. Takođe, moram da kažem da ne želim ni na koji način da ulazim u vaš domen. Vaša procena dokaza će biti važna, a ne moja, kao i vaše impresije o

svedocima. Postoji izvestan broj činjenica koje nisu sporne u ovom predmetu. Bilo bi dobro da ih sada navedemo. Nije sporno da je optuženi bio prisutan kada su petorica muškaraca na obali reke Drine hladnokrvno ubijena. To nije sporno. Nije sporno da je optuženi bio prisutan u Pionirskoj ulici nekoliko sati pre nego što je velika grupa od više od 70 Muslimana zaključana u toj kući gde su spaljeni živi. To nije sporno. Isto tako nije sporno da je, najmanje u još jednoj prilici, optuženi bio prisutan zajedno sa Milanom Lukićem i njegovim ljudima kad su oni činili zločine nad nekim Muslimanima u Višegradu. To, takođe, nije sporno. Ono što je sporno jeste da li je prisustvo optuženog tokom svakog od tih događaja bilo nedužno i on se nalazio na pogrešnom mestu u pogrešno vreme, kao što je on tvrdio tokom suđenja, ili je, kao što Tužilaštvo tvrdi, bio pripadnik paravojne formacije Milana Lukića i bio je prisutan na svakom od tih mesta, svesno učestvujući u činjenju zločina. Pre nego što počnem da govorim o njegovoj umešanosti u krivična dela za koja se on tereti, pregledaću dokaze o njegovom odnosu sa Milanom Lukićem i grupom koju je on vodio. Tužilaštvo tvrdi da sada postoje dokazi van razumne sumnje koji dolaze od pouzdanih svedoka, a koji dokazuju da je Mitar Vasiljević bio povezan i da je bio član grupe Milana Lukića, koja je bila paravojne prirode. Da li je Mitar Vasiljević bio jedan od Belih orlova, to je teže reći, ali to nije važno za utvrđivanje njegove krivice ili nevinosti u ovom predmetu. Nije postojala nikakva javna evidencija Belih orlova koju bismo mi ovde mogli da iznesemo. Nisu postojale nikakve iskaznice koje bismo ovde mogli da pokažemo. Prema tome, ono šta moramo da se upitamo je na koji način možemo da preispitamo ponašanje optuženog i na koji se način ono odnosilo na aktivnosti Milana Lukića i na ono šta se događalo u Višegradu u proleće i leto 1992. godine. Prema tome, počnimo sada tako što ćemo prvo da ispitamo šta sam Mitar Vasiljević kaže o toj paravojnoj formaciji. Iako on poriče da je bio pripadnik te grupe, on je ipak bio u stanju da, veoma detaljno, Pretresnom veću prenese informacije o toj grupi, na primer, identitete tih ljudi od kojih su mnogi bili iz Obrenovca, a ne iz Višegrada. Kako to da on može da opiše te ljude koji su sačinjavali grupu Milana Lukića, pogotovo kad to drugi nisu bili u stanju? Optuženi je lično napisao popis imena ljudi u Višegradu kojih se bojao. Na tom su popisu bila i imena nekoliko drugih članova grupe Milana Lukića. Setite se nekoliko svedoka Odbrane kojima sam postavio pitanje da li oni prepoznaju imena na toj listi. Ni jedan od njih nije prepoznao imena ostalih pripadnika paravojne formacije za koje je optuženi rekao da su bili povezani sa Milanom Lukićem. Samo je on bio u stanju da ih identifikuje pred ovim Sudom. On to nikako nije mogao da zna, osim ukoliko nije bio tesno povezan sa njima. Ne samo da je znao njihova imena, nego je takođe bio u stanju da kaže Pretresnom veću da su oni radili sa Višegradskom policijom. On je takođe bio u stanju da nam detaljno opiše odeću koju su nosili, oznake koje su imali na uniformama. Njegovo dobro poznavanje tih ljudi dovodi do neizbežnog zaključka da ako on nije bio punopravni član, on je u svakom sučaju bio sa njima toliko tesno povezan da je mogao da zna detalje koje je malo drugih ljudi znalo. Ali zašto? Zašto bi ta grupa paravojnika iz Srbije koju je vodio Milan Lukić, uključila i Mitra

Vasiljevića u tu grupu? Nesumnjivo je da je njegov blizak odnos sa Milanom Lukićem bio jedan od faktora, ali ono šta je takođe važno je to na koji je on način mogao da doprinese radu grupe, a to je bio progon i ubijanje muslimanskog stanovništva u Višegradu. Mitar Vasiljević je mogao da im pomogne da identifikuju Muslimane, da identifikuju kuće koje pripadaju Muslimanima. Njegova funkcija u grupi bila je da im pomogne da odaberu svoje mete i on je to uradio u nekoliko navrata. On je to uradio u Mušićima kada je Milana Lukića doveo do kuće VG-55 i 59, ljudi za koje je znao da su Muslimani, ljudi koje je on dobro poznao. Isto tako on je to uradio i sa VG-115 kada su on, Milan Lukić i još jedan pripadnik grupe koji nije bio iz Višegrada zaustavili tu ženu na ulici kako bi se raspitali o njenom mužu koji je Musliman. Niko drugi u crvenom automobilu marke "Pasat" (Passat) u kome su se oni nalazili toga dana nije znao da je ona Srkinja i udata za Muslimana. On je to, takođe, opet uradio pošto su ostavili VG-115, kada su Milan Lukić, Mitar Vasiljević i ovaj treći čovek pošli ulicom do kuće jednog starijeg muslimanskog bračnog para koji se prezivao Kurspahić. Ona je čula njihovu vrisku i plač dok su se borili za život pre nego što ih je ova grupa ubila i ostavila na kućnom pragu. On je to uradio i 7. juna kada je Milanu Lukiću rekao gde živi jedna muslimanska porodica kada su se zaustavili na putu za Sase, gde su išli da pored Drine ubiju ljude koje su zarobili. On je to uradio i 9. juna kada je, takođe u društvu sa Milanom Lukićem i još jednim čovekom koji nije bio iz Višegrada vozeći se u crvenom "Pasatu", zaustavili na putu Rasima Torohana, muslimanskog učitelja i prisilili ga da uđe u crveni "Pasat". Njega niko više nije video. Takođe je važno uzeti u obzir njegov odnos prema onome šta se dešavalo muslimanskom stanovništvu Višegrada tokom tog perioda. Postoje dodatni dokazi da optuženom nije bilo svejedno u vezi sa onim šta se dešavalo u Višegradu. On je, sa ili bez Milana Lukića, bio aktivni učesnik u kampanji progona koji se tada sprovodio nad muslimanskim stanovništvom. Pretresno veće je takođe čulo iskaz o tome da je optuženi oduzeo ličnu kartu jedne Muslimanke koja je samo prolazila pored njegove kuće. Dok je ona odlazila, on koji je bio u društvu tri naoružana muškarca, je pozvao i rekao joj "nemoj da te tražim." I u drugim prilikama je Mitar Vasiljević viđen kako se sumnjivo ponaša, čak i kad Milan Lukić nije bio prisutan. VG-80 rekla je Pretresnom veću kako je u junu videla Mitra Vasiljevića u dva navrata sa prozora svog stana u Višegradu. Bio je naoružan i u društvu drugih naoružanih muškaraca, bio je u blizini garaže, blizu njenog prozora. Njoj se činilo da su oni tražili bilo neke ljude ili neku imovinu u toj garaži. Još jedan svedok rekao je da ga je video u automobilu kako ide prema svojoj kući i drži crnu zastavu sa lobanjom i ukrštenim kostima i kako Muslimanima upućuje uvrede. Tužilaštvo tvrdi da je to ona ista zastava koju je VG-59 videla u hotelu "Vilina vlas" gde je bilo središte grupe Milana Lukića. Iz dokaznih predmeta u ovom suđenju proizilazi sasvim jasna slika optuženog i njegove veze sa, verovatno, najozloglašnijom i najbrutalnijom bandom paravojnih formacija koji su činili zločine protiv Muslimana u Višegradu. Često se u krivičnim postupcima dešava to da dokazi o ponašanju koje samo po sebi nije krivično ipak mogu mnogo toga da kažu o pitanjima bitnim za

suđenje. Ista stvar dogodila se i u ovom Predmetu. Optuženi je stajao u predvorju hotela "Vilina vlas" 7. juna. U tome da neko stoji u predvorju hotela nema ničeg niti čudnog niti okrivljujućeg. Pod nekim drugim okolnostima ne bi bilo ničeg čudnog ni u tome da je Mitar Vasiljević stajao u predvorju hotela "Vilina vlas". Međutim, u ovom Predmetu je to veoma važno. Zašto? Šta znamo o hotelu "Vilina vlas" u to vreme? Hotel je zatvoren. On više ne radi kao hotel, niti kao restoran. Sada je on glavni štab ili baza Milana Lukića i njegove grupe. Znamo da se tamo drže Muslimani. To nam je rekao optuženi, a takođe imamo i VG-59, koji je tamo zadržan. Tela mladih žena zamotana u hotelsku ćebad plutaju niz reku Drinu da bi bila izvađena kod mesta Slap. To je nesumnjivo središte grupe Milana Lukića. Jedini ljudi u tom hotelu, u tom trenutku, su bili pripadnici te grupe, bilo žrtve te grupe. Nikog drugog tamo nema. Gospodin Vasiljević nije bio obavezan da objasni svoje prisustvo niti istražiteljima, niti nama, niti Sudu. On nije imao takvu obavezu. Međutim, on je svoje prisustvo ipak objasnio, iako je bio svestan svojih prava u tom trenutku. Prema tome, ono šta je on rekao moramo da preispitamo. Jedan od razloga koje je on dao je da je on tamo otišao kako bi uzeo svoju uniformu konobara. Ja tvrdim da to, jednostavno, nije istina. To nije istina jer se njegovo objašnjenje nalazi o oštroj protivrečnosti sa zdravim razumom. On je posvedočio da je nakon što je otišao u hotel "Vilina vlas", odlučio da ne pokuša da uzme tu uniformu zato što je smatrao da je neprilično da konobar odlazi u onaj deo kuhinje gde se uniforma nalazila, a da tamo nije prisutan jedan od kuvara, ili neko drugi od odsoblja kuhinje. Međutim, to nema smisla. On je rekao da se tamo nalazio domar hotela koji je imao ključeve za sve sobe u hotelu. Činjenica da je on odlučio da ne bi bilo prikladno da on uzme svoju uniformu konobara iz kuhinje jednostavno nije verodostojna. Pretresno veće, naravno, može to objašnjenje u vezi sa uniformom da oceni verodostojnim ili ne. Ja tvrdim da, ako zaključite da to objašnjenje nije verodostojno, se onda morate zapitati zašto je on pokušao da vas navede na pogrešan trag. Koji je pravi razlog njegovog prisustva tamo koji pokušava da prikrije?

SUDIJA HANT: Gospodine Grum, možda bi bilo najbolje da vam ponekad postavim pitanje dok vi govorite o tome. Jeste li vi ikad pitali optuženog zašto je ta uniforma bila tamo, ukoliko on tada nije tamo radio?

TUŽILAC GRUM: Jesam, časni Sude.

SUDIJA HANT: Jeste?

TUŽILAC GRUM: Da.

SUDIJA HANT: U redu.

TUŽILAC GRUM: I njegov odgovor je bio da mu je radna obaveza bila, kad je JNA došla u Višegrad, da ide tamo i da im služi hranu.

SUDIJA HANT: Hvala.

TUŽILAC GRUM: Njegov drugi razlog što je otišao po uniformu podjednako je neverodostojan. Izvinite. Njegov drugi razlog što se nalazio u hotelu u to vreme je, takođe, neverodostojan. On je rekao da Stanko Pecikoza, koji je sada mrtav i koji ne može da poredi ono šta nam je optuženi rekao, dakle, svedočio je da ga je Stanko Pecikoza zaustavio uz put i zamolio ga da ga otprati do hotela "Vilina vlas" i pomogne mu da nađe Milana Lukića. Optuženi je rekao da ga je gospodin Pecikoza upitao gde misli da može da nađe Milana Lukića, a on je odgovorio da je on odseo u hotelu "Vilina vlas". Ne radi se o tome da ja optuženi rekao "možda se nalazi u hotelu 'Vilina vlas', a ako ga nema tamo, mislim da znam gde bi mogao da bude", već optuženi zapravo kaže, "Jedina mogućnost koja mi pada na pamet je da se on nalazi u hotelu "Vilina vlas"." U tom slučaju, zašto je onda Slavku Pecikozi bio potreban Mitar Vasiljević da ga odvede do jednog poznatog hotela u Višegradu? Mogao je sam tamo da se odveze, a ukoliko nađe tamo Milana Lukića, dobro je, ukoliko ga ne nađe, gospodin Vasiljević mu ne može pomoći. Treba imati na umu ko je bio Stanko Pecikoza. On je bio visoki funkcioner SDS-a i kao takav morao je imati blizak odnos sa Draganom Tomićem, komandantom policije. U svakom slučaju, ukoliko je Stanko Pecikoza hteo da stupi i u kontakt sa Milanom Lukićem, razumno bi bilo očekivati da će on to uraditi preko policije, a i optuženi je rekao da je Milan Lukić imao policijske oznake na uniformi i da je saradivao sa policijom u Višegradu. Zatim je optuženi rekao da, koliko je on shvatio, on je trebalo da čeka neko vreme u hotelu "Vilina vlas" i da javi Stanku Pecikozi kada stigne Milan Lukić. U svakom slučaju, ovo je mogao da uradi domar hotela. Jasno je da nije objašnjeno kako je Mitar Vasiljević trebalo da stupi u kontakt sa Stankom Pecikozom, da mu kaže kada je Milan Lukić stigao u hotel. Isto tako moramo da se podsetimo da, prema onome šta je rekao optuženi, ovaj kontakt sa Stankom Pecikozom se odvija dan pre nego što je on trebalo da počne da čisti grad. Prema tome, na osnovu onoga šta je on rekao, on je upravo bio otpušten iz zatvora, jako se plašio toga da će morati da se vrati u zatvor i stoga moli i preklinje da mu se izrekne neka druga kazna. Rekao nam je da se komandant Teritorijalne odbrane složio sa tim i rasporedio ga da čisti ulice kao alternativu ponovnom odlasku u zatvor. A onda nam optuženi tvrdi da se on, dan pre tog veoma važnog zadatka, složio da čeka Milana Luukića u hotelu "Vilina vlas", a da nije imao šanse da te večeri nađe prevoz do kuće. Ja takođe tvrdim da je prilično neverovatno da prva stvar koju on uradi po odlasku iz zatvora nije da ode kući da se presvuče i da vidi svoju porodicu, nego da se odveze do hotela "Vilina vlas", da podigne svoju uniformu konobara i da pomogne gospodinu Pecikozi da nađe Milana Lukića. Ja takođe tvrdim da njegova čitava priča u vezi sa ovim nije verodostojna i Tužilaštvo tvrdi da se ono šta je optuženi rekao u vezi sa Stankom Pecikozom, jednostavno nikad nije desilo. To je

izmišljotina koja je trebalo da zavede Pretresno veće na pogrešan put, a, zapravo, nas jedino interesuje istina u vezi sa tim zašto je on bio u tom hotelu. On je u tom hotelu bio zato što je bio pripadnik grupe Milana Lukića i provodio je vreme u tom hotelu onda kada nije aktivno učestvovao sa njima u izvršenju ratnih zločina. Ukoliko vi budete smatrali da treba da prihvatite njegov medicinski karton u ovom Predmetu, ja ne kažem da treba to da uradite, ali ukoliko odlučite da se radi o jednom pouzdanom dokumentu, onda moram da kažem da treba da uzmete u obzir i ono šta je napisao doktor koji je razgovarao sa ženom pacijenta. Ukoliko se sećate, njegova žena je bila zabrinuta zbog toga što je njen muž, upravo tokom ovog perioda, ostajao i dalje tamo sa svojom jedinicom, iako se završila njegova smena. Kada je žena optuženog svedočila, ona je tvrdila da nije rekla tako nešto, ali ukoliko vi prihvatite taj dokument, ja tvrdim da ta jedinica o kojoj je govorila žena optuženog, nije bila jedinica za čišćenje koja je radila jedan sat svakog jutra, već je bila paravojna jedinica Milana Lukića, ona ista jedinica koja je bila stacionairana u hotelu "Vilina vlas". Ne postoji nikakav drugi razumni zaključak koji može da se izvuče iz njegovog prisustva tamo, osim da je on bio član te grupe i to važan član te grupe. Njegov odnos sa Milanom Lukićem je bio tako blizak da je on pomagao Milanu Lukiću da uspostavi kontakte u Višegradu i da odabere mete za svoje zločine. Isto tako mu je pomagao da izvrši te zločine. On je bio toliko važan član te grupe da je pokušao da zavede Pretresno veće i da vas uveri u to da je on izbegavao kontakte sa Milanom Lukićem posle ubistava na reci Drini, kada, zapravo, dokazi koji su ovde izvedeni ukazuju na nešto sasvim suprotno. Mi smo čuli prilično detaljno o tome kako su se njegove dužnosti u vezi sa čišćenjem svodile na, otprilike, jedan sat dnevno. Nije logično da je komandant Teritorijalne odbrane smatrao da je sat čišćenja dnevno ekvivalent provođenju vremena u zatvoru. Isto tako je prilično neverovatno da se to celo čišćenje moglo završiti za jedan sat dnevno. Ono šta jeste verovatno, to je zaključak svedoka VG-89 koji se tiče onoga šta je on video posmatrajući optuženog kako čisti. On je video optuženog kako ide ulicom sa megafonom, a da nije imao sa sobom ništa za čišćenje ulice. Kretao se sa megafonom kroz muslimanski kraj i pozivao Muslimane da izađu na ulicu i očiste svoje bašte. Zar nije tačno da je njegova uloga u grupi Milana Lukića bila da na ovaj način zapravo nađe žrtve koje su se krile, da ih natera da izađu iz svojih skrovišta i otkriju svoj identitet? Ja sad želim da se na nekoliko trenutaka vratim na incident u selu Mušići, zato što se taj incident desio pre zločina koji su navedeni u optužnici i daje nam jasnu sliku toga da je Mitar Vasiljević bio pripadnik grupe, da je bio umešan u zločine koje su oni vršili i da im je pomagao. Mitar Vasiljević je išao sa njima i u potpunosti učestvovao prve noći u zločinima koji su bili izvršeni protiv stanovnika Mušića. Te noći su oni zapravo vršili upadanja u kuće u tom selu. On je otišao u kuću svedoka VG-55 i VG-59. On je stajao pored vrata kuće potpuno naoružan, stražario i sprečavao stanovnike kuće da izađu dok je Milan Lukić pretraživao kuću. On je čak pitao da li se neko krije na tavanu. Tužilaštvo tvrdi da ono šta optuženi tvrdi da se tamo desilo te večeri, njegovo gledište da je njegovo prisustvo tamo bilo čista slučajnost i da je njegovo ponašanje bilo

potpuno nedužno, je nešto u šta se ne možem poverovati. U ovo se ne može poverovati, osim jednog malog detalja. On je rekao da je jedna plava žena, Srпкиnja, bila u kolima sa njim i sa Milanom Lukićem te večeri. Tužilaštvo tvrdi da je to ista plava žena koju su svedoci videli naredne noći u Mušićima kada su se Milan Lukić i njegovi ljudi vratili i odveli devet stanovnika tog sela. Ta plava žena je ista žena koju je VG-79 video sa optuženim kada je video optuženog kako odvodi njegovog komšiju u pravcu Višegradske Banje, a to je gde se nalazio hotel "Vilina vlas" i štab Milana Lukića. Ja sada želim da se osvrnem na dokazne predmete u vezi sa ubistvima na Drini. Pouzdani dokazi su potvrdili da je optuženi učestvovao u streljanju po kratkom postupku petorice ljudi na reci Drini 7. juna 1992. godine. Njegovo učešće je podrazumevalo pomoć Milanu Lukiću i njegovim drugim saučesnicima u čuvanju straže nad ovim ljudima kao i pucanju u potiljke i leđa ovih ljudi, sve dok on, kao i njegovi saučesnici, nisu smatrali da su ih pobili. Pošto je progon Muslimana postajao sve žešći, VG-32 je, kao i drugi Muslimani, počeo da se krije. Mnogi su se krili u šumama, a neki u napuštenim kućama Muslimana u muslimanskim krajevima grada. VG-32 se sakrio u kuću svoga tasta u području Bikavca. On je izašao iz svog skloništa, jer je video kako se njegov automobil kreće niz put isključenim motorom. On je izašao napolje da bi video kako automobil tiho ide nizbrdo i dok je bio napolju, odlučio je da zapali cigaretu. Njegov tast mu je, unapred ugovorenim signalom, skrenuo pažnju da treba da se skloni, ali bilo je isuviše kasno. Njega i još jednog člana porodice uhvatili su Milan Lukić i njegovi ljudi koji su se prikrali sa druge strane kuće. Milan Lukić je, kao što je i Mitar Vasiljević uradio VG-81 nekoliko dana pre toga, oduzeo lične karte ovim ljudima, jer je znao da bez ovih bitnih dokumenata ovi ljudi neće moći da prođu kroz kontrolne punktove i pobegnu iz grada. Prema tome, bili su zarobljeni u gradu. Ove muškarce su odveli u kuću preko puta štaba Teritorijalne odbrane koji se u tom momentu nalazio u hotelu "Bikavac". Kad je Milan Lukić otišao da traži ostale Muslimane, jedan od tamničara je rekao, "šta ste čekali do sada? Što niste pobegli?" Milan Lukić nije morao daleko da ide da bi pronašao druge Muslimane. Pronašao je VG-14 i Amira Kurtalića nekoliko ulica dalje. Doveo ih je nazad u kuću pored hotela "Bikavac". Sve u svemu, Milan Lukić i njegovi ljudi okupili su od devet do 12 Muslimana. Milan Lukić ih je okupio oko sebe i naredio onima koji su još imali pri sebi lične karte da ih bace na pod zajedno sa dragocenostima i novcem koji su imali pri sebi. Milan Lukić je naterao Meha Džafića da ode po kola svog sina i doveze ih pored crvenog "Pasata". Potom ih je naterao da uđu u ta dva automobila koja su tu imali. Onda je Milan Lukić rekao sinu Meha, Ekremu, da ih prati do Banje gde se nalazi "Vilina vlas". Dok su se vozili kroz grad videle su se dve uništene džamije. Onda je Milan Lukić rekao policiji ili vojsci koja se nalazila na tom kontrolnom punktu da je uhvatio neke Muslimane i tako je neometano prošao kroz te kontrolne punktove. Kako su ovi zatvorenici ušli u hotel, videli su Mitra Vasiljevića u vojničkoj uniformi i crnom kaubojskom šeširu. Iamo je crvenu traku oko ruke i, prema rečima jednog od zatvorenika, imao je automatsku pušku pri sebi od prvog trenutka kad ga je on ugledao. On nije bio jedini pripadnik

paravojske u foajeu hotela. U tom trenutku bilo ih je još bar dvojica tamo. Posle bezuspešnog pokušaja da nađe kjučeve na recepciji, Milan Lukić je naredio da se zatvorenici vrata nazad u kola. Mitar Vasiljević, naoružan automatkom puškom, ih je sproveo napolje, čuvajući ove ljude koji nisu bili vezani i sprečavao ih da pobjegnu. Mitar Vasiljević je sa Milanom Lukićem ušao u crveni "Pasat" zajedno sa Amikom Kurtalićem, Hasanom Mutapčićem i svedokom VG-14. Ostali su zatvorenici bili u Džavićevom automobilu marke "Jugo". Da bi smanjili otpor zatvorenika i smanjili šansu da će pokušati da pobjegnu, zatvorenicima je bilo rečeno da će ih odvesti na razmenu. Kola su se zaustavila na glavnom putu na području Sase i kad su se zaustavili, Mitar Vasiljević je pokazao na kuću preko puta ulice i rekao Milanu Lukiću da ta kuća pripada muslimanskoj porodici. Kad su izašli iz kola, prestali su da smirujući uveravaju zatvorenike da će ih razmeniti i tamničari su, uključujući i Mitra Vasiljevića, postali grubi i agresivni. Muslimanima u koje su bile uperene puške, naredeno je da se kreću prema reci Drini. Milan Lukić, Mitar Vasiljević i drugi ljudi su ih čuvali tako što su išli pored njih sa strane, terajući ih da idu preko polja do reke. Mitar Vasiljević je svoju spremnu automatsku pušku uperio u ove Muslimane, dok su išli prema Drini. Dok su išli prema Drini, neki od Muslimana su, iako ne svi, shvatili da će biti ubijeni i dok su išli poslednjih 10 metara, razmišljali su konačno o svom životu. Na putu do reke Meho Džafić je molio svog dugogodišnjeg kolegu i prijatelja Mitra Vasiljevića, da ga poštedi. Mitar se oglušio o njegove molbe. Ove ljude su postrojili uz ivicu reke. Milan Lukić, Mitar Vasiljević i drugi su stali nekoliko metara iza njih. Milan Lukić ih je, rugajući se, pitao da li umeju da plivaju, a jedan od drugih saučesnika je pitao da li da pucaju automatskom ili pojedinačnom vatrom na ove ljude, na šta im je Milan Lukić odgovorio "pojedinačnom". Poređali su ih uz obalu, Hasan Mutapčić, Meho Džafić, njegov sin Ekrem Džafić, Hasan Kustura, Amir Kurtalić, VG-14 i VG-32. Dok su stajali na ivici reke VG-32 mogao je čuti zvuk kako se tri automatske puške prebacuju sa automatske paljbe na pojedinačnu. Jedna od tih pušaka nalazila se u rukama optuženog dok se spremao da počini ubistvo sedmorice muslimanskih muškaraca. VG-32 rekao je Sudu: "Čuo sam kako se automatske puške podešavaju na automatsku paljbu. To je zvuk koji se veoma jasno može čuti na automatskoj pušci. Jako sam dobro čuo ta tri zvuka kako su tri puta škljocnula iza mene. Vjerujte mi, sve do danas me iz sna probudi zvuk ta tri škljocaja." Puška koju je imao Milan Lukić, bila je različita, snajper. To je poluautomatska puška i na njoj se ne može vršiti takvo podešavanje paljbe. Nakon što je čuo ta tri škljocaja, Meho Džafić, bliski prijatelj Mitra Vasiljevića, pogođen je u potiljak. VG-14 i VG-32 bacili su se u vodu i pretvarali da su mrtvi. VG-32 nije bio siguran treba li da pokušava da otpliva pa se pretvarao da je mrtav. Okrenuo se tako da mu glava bude iznad vode na jednom peščanom sprudu. Ležao je tamo i pitao se da li će bolje izgledati kao da ja mrtav ako mu oči budu otvorene ili zatvorene. Dok je ležao tamo, video je Hasana Mutapčića, svog rođaka, smrtno ranjenog kako se bori za život. Mutapčić je očajnički pokušavao da se vrati na obalu. Nakon što je zatvorio oči, VG-32 je osetio težinu jedne od žrtava kako je ona pala na njegova leđa. Počinioci su prišli obali kako bi

pregledali svoje žrtve. VG-32 je čuo kako jedan od njih kaže: "Evo jednog koji je još živ". VG-32, bojeći se da su njega otkrili, počeo da se sprema za pucanj. Ali nakon što je čuo dva dodatna pucnja i tupi zvuk udaraca u žrtve, nastala je tišina. Čuli su se samo koraci ovih ljudi koji su se vraćali prema svojim automobilima. Njih dvojica su se niz reku spustili do zapadne obale koja je bila sigurna i okrenuli se kako bi na drugoj strani videli leševe svojih prijatelja koji su tamo ostali da leže još pet dana. Kao što sam rekao u svojoj uvodnoj reči, ovde nije sporno da li je optuženi tamo bio prisutan. On je to priznao. Međutim, ono šta jeste sporno jesu činjenice koje on negira. On negira da je toga dana imao pušku. On negira da je bilo koga ubio. U stvari, on tvrdi da je celo njegovo učešće u tom događaju bilo to da Milana Lukića u više navrata moli za živote Meha Džafića, njegovog prijatelja i za živote drugih muškaraca dok su išli prema obali reke. Neposredno pre nego što su ubijeni, rečeno im je da se okrenu leđima prema svojim ubicama, a licem prema reci. Ne postoji ni jedan svedok koji kaže da je video Mitra Vasiljevića kako puca u leđa ovim ljudima. Tužilaštvo se zbog toga nužno mora osloniti na zdravi razum Pretresnog veća kako bi se izveli razumni zaključci iz dokaza koji su izvedeni tokom ovog suđenja. Tužilaštvo tvrdi da je nemogućnost da ovamo dovedemo očevica koji je video optuženog kako povlači okidač nešto što nije važno, jer, ukoliko Pretresno veće bude verovalo svedočenjima dvojice preživelih, a Tužilaštvo tvrdi da su ti svedoci bili pouzdani i verodostojni i ukoliko Pretresno veće bude verovalo njihovom svedočenju da je optuženi čuvao sedmoricu muškaraca i da ih je sprečio da pobegnu time što je u njih uperio svoju automatsku pušku, onda je sama ta činjenica dovoljna za proglašavanje krivice. Optuženi je u svom svedočenju koje je usmerio prema svojim interesima, rekao da je on, kad su se automobili zaustavili u Sasama, bio siguran da je Milan Lukić nameravao da ubije ove ljude. Ukoliko vi zaključite da je on čuvao te ljude dok su hodali prema reci, da ih je sprečio da pobegnu dok su bili prisiljeni da idu prema mestu pogubljenja, onda je to dovoljan osnov za proglašavanje krivice. Međutim, postoji još nešto. Jedan od preživelih, VG-32, detaljno je opisao puške koje su držali ovi ljudi, budući da ih je poznao iz vremena kada je služio vojni rok u Jugoslovenskoj narodnoj armiji. On je opisao da je Milan Lukić imao poluautomatsku, snajpersku pušku, a ostali su imali tri automatske puške. To su bile standardne puške u Jugoslovenskoj narodnoj armiji. On je zatim detaljno opisao tri škljocaja automatskih puški koje je čuo dok su se puške podešavale neposredno pre nego što su ispaljeni meci. Odbrana će se nesumnjivo delimično oslanjati na opservacije VG-79 koji je na udaljenosti od pola kilometra imao delimično zaklonjen pogled na mesto ubistva. Međutim, ukoliko uzmemo u obzir svedočenje VG-79, treba imati na umu nekoliko faktora koji su uticali na njegovu mogućnost da vidi šta se tačno dogodilo kada je pucano iz ove tri puške. On se nalazio na udaljenosti od pola kilometra, nizvodno, na drugoj strani reke. Posmatrao je scenu ubistva pod izvesnim uglom. Obala je bila krivudava, a ne prava, sa drvećem i grmljem koje je raslo po njoj. Pogled VG-79 bio je delimično zaklonjen rastinjem na obali reke. Takođe je važno imati na umu da je VG-79 gledao ovo kroz dvogled, dvogled koji je delio sa

još jednim čovekom koji se tamo nalazio i, prema njegovom svedočenju, taj drugi čovek je više koristio dvogled. Takođe treba uzeti u obzir da je on na pitanje koliko je pucnjeva čuo, rekao da je čuo dva ili tri pucnja. Međutim, mi znamo na osnovu broja ljudi koji su toga dana izgubili život i na osnovu svedočenja dvojice preživelih, da je svakako ispaljeno više od dva ili tri metka. Isto tako važno je uzeti u obzir da je Milan Lukić imao različito oružje od ostale trojice. Njegova puška bila je snajperska puška sa prigušivačem. Prigušivač služi da se priguši zvuk, tako što se spreči da gasovi izađu iz cevi puške. Tužilaštvo tvrdi da je puška optuženog jedna od pušaka iz koje je svedok VG-79 sa druge strane reke video da se ispaljuju meci. Sad bih želeo da pogledate dijagram koji je nacrtao VG-32. Na njemu se vidi gde su stajali počinioci. To se sada nalazi na grafoskopu i molim tehničare da sada to stave kako bi Pretresno veće moglo da vidi.

SUDIJA HANT: Da li je ovo to?

TUŽILAC GRUM: Da, časni Sude. Vidim ga na jednom od monitora, ali ne i na ovom ispred sebe, tako da mislim da ga i vi imate ispred vas. Ovo su, dakle, položaji ljudi koje je svedok VG-32 mogao da identifikuje nekoliko sekundi pre nego što je počela pucnjava. Ovo je, dakle, on video pre nego što su ga prisilili da se okrene i počeli da pucaju. Ja tvrdim da su ovo pravi položaji Mitra Vasiljevića i drugih u vreme kad su ovi ljudi pogubljeni. On se nalazio sa desne rane Milana Lukića, na samoj obali reke i puška koju je on koristio je puška koju je VG-79 video sa druge strane reke.

SUDIJA HANT: Gospodine, Grum, treba imati na umu da je čovek sa druge strane reke video samo trojicu ljudi. Imamo li bilo šta u transkriptu što bi nam pokazivalo gde je tačno bilo drveće iza koga je rekao da se možda neko nalazio.

TUŽILAC GRUM: Dozvolite mi da vam još jednom pokažem ovaj dokazni predmet, časni Sude. Izvinjavam se, ja to nemam na svom ekranu, ali ako dobro pogledate, videćete da je svedok vrlo pažljivo nacrtao i obalu i drveće i oni su obeleženi i na BHS-u i na engleskom.

SUDIJA HANT: Možda to nije isti dokument koji ja imam. Na mom dokumentu to nije savim jasno. Imam ovaj dokument koji se trenutno nalazi na ekranu.

TUŽILAC GRUM: Ovde vidim neke oznake koje ne vidim na vašem, časni Sude.

SUDIJA HANT: Ali ovaj je dokument tačna kopija, samo što na njoj nije izbrisano ime jednog od zaštićenih svedoka.

TUŽILAC GRUM: Četiri kruga na vašoj kopiji, časni Sude ...

SUDIJA HANT: Vi ste spomenuli reč "vrbe", tu vidim sada neke crte.

TUŽILAC GRUM: Ovde, blizu vrba, nalaze se četiri kruga. Svedok je ucrtao "MV" i "ML", što odgovara, dakle, Milanu Lukiću i Mitru Vasiljeviću.

SUDIJA HANT: A druga dvojica su druga dvojica za koje je rekao da su stajala iza njega. Osoba koja se nalazila sa druge strane reke, to je gledala pod nekim uglom, to je jasno. Međutim, ja prema ovom dokumentu ne znam pod kojim je to uglom. Oni su rekli da su bili licem okrenuti reci. Međutim, ako se čovek koji je gledao kroz dvogled nalazio sa druge strane, to još uvek podrazumeva priličan ugao.

TUŽILAC GRUM: Tužilaštvo tvrdi da ukoliko on nije bio u stanju da vidi jednu osobu, to je onda, znači, osoba koja je označena ovim krugom odmah do vrba. To je ta osoba koji on nije mogao da vidi. Mogu li podsetiti Pretresno veće da postoji video snimak širine reke. Svedok kaže da se on nalazio na nekih pola kilometra daleko i ako uzemete u obzir širinu reke, možete da dobijete neku predstavu o uglu pod kojim je on gledao to ubistvo. Isto tako treba uzeti u obzir da je optuženi dao svoj iskaz o tome šta se dogodilo tek nakon što je dobio kopiju iskaza svedoka VG-79. Da li je njegova priča potkrepljena onim šta je rekao VG-79 ili se on, kao što Tužilaštvo tvrdi, okoristio svedočenjem VG-79 da iskoristi nepodudarnost između onoga šta je rekao VG-79 i dvojica preživelih? Ima još drugih stvari koje se tiču onoga šta se dogodilo 7. juna i onoga šta optuženi kaže da se dogodilo 7. juna. Ja ću time da se pozabavim nešto kasnije, kad budem govorio o verodostojnosti različitih svedoka, a sad bih želeo da skrenem vašu pažnju na 9. jun. Prema optuženom, njega je toliko uzbudilo ono šta je video na obali Drine, da je odmah sledećeg dana otišao do Dragana Tomića, komandira policije i prema iskazu optuženog, šefa Milana Lukića, i rekao mu je šta je uradio. Optuženi je dalje rekao Pretresnom veću da je nakon toga dana odlučio da se više ne druži sa Milanom Lukićem. Čini mi se da je rekao da ga je bilo sramota da bude sa njim posle onoga šta je ovaj uradio. Usput rečeno, to je tvrdnja koja je sada potpuno lažna u svetlu onoga šta smo saznali o odnosu Milana Lukića i Mitra Vasiljevića u godinama nakon ubistava na obali Drine. Samo dva dana nakon ubistava na obali Drine, 9. juna, jedan svedok je rekao da je video Milana Lukića, Mitra Vasiljevića i još jednog čoveka koga svedokinja nije prepoznala, kako su se zaustavili u crvenom "Pasatu" na putu ka Kosovu Polju. Setićete se da je jedna Srпкиnja koja je ovde svedočila, takođe spomenula crveni "Pasat" u kome su se nalazili Milan Lukić, Mitar Vasiljević i još jedna osoba koju ona nije prepoznala. Tužilaštvo tvrdi da su to bila isto trojica ljudi u oba slučaja koji su se dogodili u razmaku od nekoliko dana. Ovom prilikom oni su počeli da se svađaju sa jednim profesorom, Rasimom Torohanom, koji je bio Musliman. VG-81 ih je videla kako su ga ugurali u crveni "Pasat" i rekla je Sudu da tog čoveka niko više nije video. Odmah sledećeg dana, 10. juna, dan pre muslimanskog praznika kurban bajrama, VG-81

videla je Mitra Vasiljevića još jednom, ovog puta kao suvozača u zelenoj "Zastavi", na putu prema Gajiću. Kroz prozor je držao crnu zastavu na kojoj se nalazila lobanja i ukrštene kosti. Obratio se izvesnom broju Muslimana koji su radili u polju i rekao: "Muslimani, sutra ćemo deliti meso za kurban." Ta je zastava slična onoj koju je opisala VG-59, a koja se nalazila u predvorju hotela "Vilina vlas" početkom juna. To je hotel gde su Milan Lukić i njegova grupa dovodili svoje zarobljenike i noćili. 13. juna, trećeg dana bajrama, VG-105 posvedočila je kako su Beli orlovi došli u njeno selo i sakupili sve preostale Muslimane, ukrcali ih na kamion i odvezli u grad. Ti su ljudi odvedeni u Vatrogasni dom. Nekoliko dana nakon toga, rekla je da je videla Milana Lukića i Mitra Vasiljevića kako odvoze neke muškarce. To su muškarci čiji su leševi kasnije izvađeni iz reke Drine u selu Slap. I to nas dovodi do 14. juna i najtežeg incidenta, od dva incidenta za koje se tereti u ovoj optužnici. Optuženi se tereti za učestvovanje u incidentu u kome je 70 ljudi spaljeno živo. Više od 66 njih, uglavnom žena i dece, izgubilo je život. To se dogodilo u Omeragića kući, u Pionirskoj ulici. Za ljude u Koritniku problemi su počeli početkom aprila, baš kao i za druge Muslimane u Višegradu. Nakon što su Srbi napali iz jednog susednog sela, mnogi Muslimani pobjegli su u šume ili preko reke u selo Brstanica. Oni koji su pobjegli u Brstanicu, našli su se među onima koji pokupljeni na fudbalskom stadionu. Tamo su bili pretreseni i rečeno im je gde smeju, a gde se ne smeju da se kreću po opštini. Kad su se vratili u Koritnik, napadi njihovih srpskih komšija su se nastavili i pojačali nakon što je Užički korpus napustio to područje. Poslednji napad dogodio se 10. juna 1992. godine. U to vreme veći deo muškaraca već je pobjegao u šume i krenuo prema teritoriji koju su držali Muslimani. Nedugo nakon tog poslednjeg napada, neki lokalni Srbi došli su u selo i rekli preostalim Muslimanima da će 14. juna konvojem biti odvezeni na teritoriju koju drže Muslimani. Jedan od njih je, sa neverovatnom iskrenošću, Muslimanima rekao da se područje etnički čisti. Muslimani iz Koritnika koji nisu imali nikakvu drugu alternativu, spakovali su svoju preostalu imovinu 13. juna, spremili hranu za put i pomirili se sa time da moraju da napuste svoje domove. 14. juna je bilo oblačno, a ujutru je padala kiša. Grupa se okupila u selu i otišla prema autobuskoj stanici zajedno sa nekim Muslimanima. U grupi se nalazila Jasmina Vila iz Musića koju je Milan Lukić silovao i zlostavljao. U toj grupi nalazila se i beba stara dva dana, rođena u šumi. Grupa je otišla za Višegrad kada autobus koji je obećan nikad nije došao. Na putu prema Višegradu, Srbi su ih verbalno zlostavljali i to iz automobila i kuća pored kojih su prolazili na putu prema Višegradu. Kad su došli do Sasa, nešto više Muslimana pridružilo se ovoj grupi. I oni su se pomirili sa tim da moraju da pobjegnu iz tog područja i jednostavno su tražili najbrži način da izađu iz grada. Seljani Koritnika nisu bili jedini Muslimani kojima je rečeno da se vrši njihovo etničko čišćenje iz Višegrada. Muslimanima iz sela Smrijeće i okolnih zaselaka, takođe, je rečeno da će 14. juna autobusima napustiti Višegrad. Ti su se Muslimani okupili ispred hotela "Višegrad" kraj starog mosta pre nego što su se ukrcali na autobuse za koji im je rečeno da će ih odvesti na sigurno mesto. Milan Lukić se takođe ukrcao u jedan od ovih autobusa. Svi muškarci iz tog

autobusa, osim jednog, Ferida Spahića, biće pogubljeni po kratkom postupku blizu Rogatice. Ono što prizilazi iz dokaznog materijala je strašna realnost da su aktivnosti Milana Lukića i njegovih ljudi bile usko povezane sa onim za šta su Muslimani verovali da će biti legitimni konvoji Crvenog krsta koji napuštaju grad. Milan Lukić i njegovi ljudi ustanovili su da ti konvoji predstavljaju izvor žrtava koje se mogu opljačkati, a kad im se prohte i ubiti. Kao i ova grupa iz Koritnika, još dve muslimanske porodice su im se pridružile na putu da se ukrcaju u konvoj koji prolazi kroz Sase. Među ovih 10 do 13 ljudi koji su se priključili toj grupi, bio je i Mujo Halilović, prijatelj optuženog. Ti ljudi su, takođe, bili upozoreni da Muslimanima više nije bilo bezbedno da ostanu u svojim kućama. Oni su se, takođe, nadali da će pronaći način da napuste Višegrad. Kako je ova grupa prolazila kroz sledeće naselje na putu, jedno malo naselje, uglavnom naseljeno Muslimanima po imenu Kosovo Polje, neki od stanovnika tog naselja su zastajali da gledaju kako ova grupa prolazi kroz naselje. Igbala Kurspahić koja je živela u Kosovom Polju, pridružila se ostatku svoje porodice na putu za Višegrad. Dok su se ovi ljudi kretali, optuženi je već bio u Pionirskoj ulici. On se nalazio tamo pokušavajući da pronađe preostale Muslimane koji su se možda tamo krili. U vreme kada ga je svedok video, on nije bio naoružan, imao je megafon i pozivao je ljude da izađu napolje da bi čistili ulice. Ovaj svedok koji se krio na svom tavanu je objasnio svoje viđenje tog neobičnog prizora. U tom trenutku u Višegradu ljude su redovno odvodili i ubijali. Drugi su bežali da bi se spasili, a odejednom se tu našao Mitar Vasiljević koji je pokušavao da natera ljude da izađu iz svojih kuća da bi očistili staze i bašte. Ovaj svedok je smatrao, i po mišljenju Tužilaštva on je govorio istinu, da je zamisao Mitra Vasiljevića zapravo bila da pronađe druge ljude koji su se, kao ovaj svedok, krili na tavanu i da bi ih naveo da napuste svoje kuće. Ovo čudno ponašanje optuženog se podudara sa aktivnostima Milana Lukića u Pionirskoj ulici nekoliko dana pre toga. Svedok je rekao da se on nalazio tamo i govorio ljudima da će se pobrinuti da oni budu bezbedni i da će im pomoći da pronađu bezbedan transport koji će ih odvesti odatle. On im je, kao što će i Mitar Vasiljević uraditi kasnije, davao instrukcije da ostanu tu gde su i da ne napuštaju to mesto. Ono šta potvrđuju dokazni predmeti je to da su, kao i 7. juna kada su Milan Lukić i njegovi ljudi pažljivo i metodično pretraživali Bikavac da bi pronašli preostale Muslimane, da bi ih proterali i ubili, da su sada to isto radili u Pionirskoj ulici. Sada su u Pionirskoj ulici metodično češljali taj deo grada da bi se uverili da nije ostalo Muslimana. Aktivnosti i Mitra Vasiljevića i Milana Lukića, iako je između vremena njihovog dešavanja prošlo nekoliko dana, su bile koordinisane i sračunate da pronađu potencijalne žrtve. A sada da se vratimo na grupu iz Koritnika. Ova grupa je konačno stigla do hotela u Višegradu gde su se okupili i čekali autobus. Autobus nije došao tog dana i iako postoji neko razmimoilaženje u objašnjenjima zašto su krenuli ka Pionirskoj ulici, oni se se tamo zaputili. Mi znamo da je bar jednom svedoku bilo čudno to što, uzimajući u obzir da u gradu ima puno praznih stanova, stanova koji su pripadali rođacima nekih od njih, da su, bez obzira na to, od njih tražili da idu sve do poslednjeg naselja u gradu, naselja Mahala koje se nalazilo na samom kraju grada.

Grupa koja je došla do Pionirske ulice se razvukla u jednu dugu kolonu, s tim što su ljudi koji su sporije išli i bili opterećeniji, bili na začelju. Neki od ljudi u tom konvoju su videli optuženog dok su išli ka Pionirskoj ulici. Jedna od svedokinja je rekla da je, dok je išla u suprotnom pravcu, Mitar Vasiljević u društvu još jednog naoružanog čoveka pokušao da je uveri da se pridruži toj grupi i da joj je implicitno pretio. VG-115, Srpkinja koja je išla iza grupe, je čula ovaj razgovor između Mitra Vasiljevića i VG-77. Svedok koji se krio na tavanu i virio kroz crep je video kako je ova grupa stigla do kuće Memića i onda se izgubila iz njegovog vidokuga između dve kuće Memića. Uskoro pošto je ova grupa stigla u Pionirsku ulicu, optuženi Mitar Vasiljević im je prišao i počeo da razgovara sa nekima od njih. Odmah je prepoznao jednog čoveka iz te grupe, Muju Halilovića i pozdravio se sa njim. Onda se optuženi predstavio kao Mitar Vasiljević i rekao grupi da je on bio iz Crvenog krsta i da je bio zadužen za smeštaj izbeglica. Takođe im je rekao da će ujutru po njih doći konvoj. Mitar Vasiljević je rekao više stvari tim ljudima iz Koritnika i Sase. Tužilaštvo tvrdi da ukoliko Pretresno veće pažljivo razmotri to šta je on rekao, postaće jasno, van razumne sumnje, da je tada zamišljeno, prvi put planirano ubistvo ovih ljudi. Tada su zapravo počeli zločini počinjeni nad ovim ljudima. Jedna konzistentna karakteristika je zajednička svemu onome šta je on rekao tim ljudima. Sve šta je on njima rekao je bilo smišljeno tako da prevari te ljude i da ih natera da ostanu u kući Memića dok on ode i nađe Milana Lukića i druge sučesnike da bi izvršio zločin nad ovim žrtvama koje je odabrao. Njegove izjave mogu se podeliti u nekoliko kategorija, ali je jasno da su one bile smišljene da pripreme izvršenje zločina. Gospodin Vasiljević je znao da ovi Muslimani koji su tek nedavno bili proterani od svojih kuća od strane Srba, od kojih su nekima rođaci možda već bili ubijeni, znao je da ti ljudi neće lako poverovati jednom Srbinu, da su gajili nepoverenje prema Srbima i, prema tome, su vrebali bilo kakvu indikaciju da su Srbi želeli da im učine nešto nažao. Imajući to na umu, on je počeo da komunicira sa njima tako što ih je oslobađao ovog straha govoreći im lažne stvari koje su bile sračunate da mu pomognu da stekne njihovo poverenje. Njegova prva zamisao i veoma efikasna, bila je da se lažno predstavi kao predstavnik Crvenog krsta. To je organizacija koja je tradicionalno pružala bezbednost ljudima koji su bili ugroženi. VG-18 ga je čula kako govori: "Ja sam Mitar Vasiljević. Ja zastupam Crveni krst i ja sam zadužen za vašu bezbednost." Lažno se predstavljajući kao neko ko radi za Crveni krst, on je vrlo brzo stekao njihovo poverenje. Zatim je otišao korak dalje zadobijajući njihovo poverenje tako što je jednoj ženi dao lažnu informaciju o njenom bratu. Jedna od glavnih funkcija Crvenog krsta u vremenu konflikta je da pomogne članovima porodice da pronađu druge članove svoje porodice koji su nestali. Kad je ova žena izrazila svoju zabrinutost za nestanak svoga brata, Mitar Vasiljević je brzo uverio da je znao da je njen brat u tom trenutku bio bezbedan u Sarajevu. On ju je lažno uverio u to da će se kasnije sresti sa bratom. I kada je zadobio, donekle, njihovo poverenje on je pokušao da kod njih stvori utisak bezbednosti tu gde su se nalazili. To je sve trebalo da olakša izvršenje zločina, a da bi se olakšalo izvršenje zločina, grupa je trebalo da ostane zajedno, a jedini način da se

to postigne je bio lažno ih uveri da su bili bezbedni u toj kući. On ih je pitao da li su se dobro smestili u kući Memića i uverio ih da im tamo niko neće učiniti ništa nažao. Jedan od svedoka ga je opisao govoreći: "Da, on se rukovao sa Mujom i obratio se i nama. Rekao nam je da je Mitar Vasiljević, da smešta izbeglice ispred Crvenog krsta i da traba da se osećamo bezbedno i da svi treba da ostanemo zajedno u jednoj grupi, da nas niko ne sme dirati i da nas niko neće dirati." Ali Mitar Vasiljević se nije tu zaustavio sa lažnim informacijama koje je davao grupi. Da bi povećao verovatnoću da će oni da ostanu zajedno, dao im je lažnu nadu rekavši da ukoliko oni budu postupali u skladu sa njegovim instrukcijama, da će sutra otići u konvoju autobusa. On im je govorio autoritativno kao da je on znao da je tako, kao da je on zadužen da im organizuje transport autobusima. I, ukoliko se sećate, u tom trenutku svedoci su imali utisak da je Crveni krst zaista organizovao ovaj konvoj. Gospodin Spahić ga je čak nazvao konvojem Crvenog krsta. On je pokušao da ih uveri da je najsigurniji način da se dođe do bezbednosti taj da slušaju njega i njegove instrukcije. Gospodin Vasiljević je bio u pravu kada je rekao šta je on mogao da kaže ovim ljudima o autobusu, jer on nije imao takva ovlašćenja. To je, možda, istina, ali je, isto tako, istina da je on izneo takve tvrdnje ne zato što je imao adekvatna ovlašćenja, nego zato što je išlo njemu na ruku da žrtve ostanu na okupu sve dok on ne pronađe i ne vrati se sa svojim ortacima. Jedan od svedoka, VG-85, je rekao: "On je rekao da će sutradan doći konvoj i da nas neće niko dirati." I poslednja grupa izjava koje je dao ljudima koji su bili okupljeni tu u kući je bila sračunata vrlo pažljivo tako da održi te ljude na okupu. Njegovi konačni komentari su imali prirodu uputstava datih tim ljudima. On je već bio neko ko je imao legitimni autoritet Crvenog krsta. On je nastavio da radi na tome dajući izjave da je on zadužen za njih, njihovu bezbednost i da će za to da se pobrine. A onda im je i dao izričita uputstva da ostanu zajedno, na okupu, u grupi. VG-18 je opisao Pretresnom veću kako su neki ljudi koji su bili u toj grupi nameravali da provedu tu svoju poslednju noć u Višegradu sa nekim rođacima u gradu. Zdrav razum nam govori da, ukoliko su ovi ljudi zaista odlazili sutradan, onda su, verovatno, želeli da provedu vreme sa svojim rođacima i da ih vide. Naročito su u to vreme sigurno želeli da vide da li su njihovi rođaci dobro. Ali Mitar Vasiljević im je rekao da ne smeju to da rade nego da treba da ostanu zajedno, na okupu, u grupi. Nije dovoljno bilo to da oni ostanu kao grupa u tom kraju, već je on želeo da oni ostanu upravo u kući Memića. Jedna od sestara bliznakinja koja je svedočila, je rekla da je kad je prvo stigla tamo, otišla u pravcu kuće Omeragića gde je nameravala da se smesti, ali kad je Mitar Vasiljević stigao na lice mesta, on joj je rekao da ne ide u tu kuću nego je pozvao nazad i rekao joj da se smesti u kući Memića. I konačno, pitanje potvrde. Nekoliko svedoka je opisalo kako je videlo da Mitar Vasiljević vadi neki notes i piše nešto što je dao Muji Haliloviću. On je rekao ljudima da tu potvrdu koju je on izdao treba da pokažu bilo kome i da im onda niko neće učiniti ništa nažao. Onda je dao Muji Haliloviću parče papira na kome je nešto napisao i rekao je da pokažu taj papir bilo kome ko dođe u kuću, uključujući i policiju. Rekao je Muji da će to da im garantuje bezbednost i da im niko neće učiniti ništa nažao. Takođe je rekao

Muji da pokaže to parče papira bilo kome ko dođe u kuću i da će to da obezbedi njihovu bezbednost. Mujo Halilović je onda pokazao ovo parče papira drugim članovima grupe. Neki od svedoka koji su ovde svedočili su videli optuženog kako piše ovu potvrdu i daje je Muji Haliloviću. Neki od svedoka su videli ovu potvrdu kasnije, kad je Mujo Halilović pokazao tu potvrdu drugim ljudima u kući. Optuženi je tokom unakrsnog ispitivanja priznao da je možda nešto napisao na parčetu papira za Muju, ali da to nije bila potvrda bezbednosti, već jednostavno njegova adresa i broj telefona. Optuženi je bio u pravu kada je tokom svedočenja rekao da nije imao ovlašćenja da izda takvu garanciju i da čak i da ja napisao takvu potvrdu, ona ništa ne bi značila. Ne radi se o tome da li je on imao ovlašćenja da izda takvu potvrdu već da li je naveo te ljude da se oslone na njegova obećanja, da veruju u moć tog komada papira samo zato da bi bio siguran da će ti ljudi biti tamo kad se on vrati sa Milanom Lukićem. Besramno korišćenje Crvenog krsta od strane optuženog nije jedinstveno za ovaj slučaj ubistva u Pionirskoj ulici. Nekoliko svedoka Odbrane je nevoljno priznalo da su u izjavama koje su dali gospodinu Tanaskoviću rekli da su videli optuženog sa oznakom Crvenog krsta na ruci. Pored toga, svedokinja VG-117, koja je znala optuženog od detinjstva, svedočila je o jednom danu u junu kada je dovedena u školu "Vuk Karadžić" u okviru kampanje etničkog čišćenja u Višegradu. Toga dana je Mitar Vasiljević došao pred školu, predstavio se kao predstavnik Crvenog krsta i počeo da beleži imena 119 ljudi koji su bili tamo. On im je rekao da beleži ta imena da bi ih prosledio centru Crvenog krsta u Ženevi (Geneva). Svedokinja je tada, usred dana, znači, stajala pored optuženog dok je on beležio imena ovih Muslimana više od jednog sata. I kada je on napustio to mesto, došao je Milan Lukić i terorisao celu grupu, opljačkao ih, slično onome što je uradio ljudima u Pionirskoj ulici. Takođe, tokom ovog postupka je izašlo na videlo kako je ova grupa funkcionisala i koja je sredstva koristila da bi savladala otpor žrtava koje su odabrali. Sredstva koja su koristili nisu oni izmislili. Ta sredstva su korišćena više puta tokom ljudske istorije. Milan Lukić, Mitar Vasiljević i drugi pripadnici te grupe su lagali svojim odabranim žrtvama da bi olakšali sebi izvršenje zločina protiv tih ljudi. Ovde je bilo dokaza o lažima koje je Mitar Vasiljević izneo porodicama VG-55 i VG-59. On je priznao da ih je lažno uveravao da treba da ostanu mirni, da im se ništa neće desiti, iako je on smatrao da je Milan Lukić predstavljao opasnost po njih. On je, takođe, davao lažna uverenja da su on i Milan Lukić tu da bi tražili ubicu i da treba da pretraže tavan. Tokom ubistva na Drini, žrtve koje su odabrane za ovo streljanje po kratkom postupku, su bile uveravane da će biti razmenjeni. Ovi ljudi nisu bili vezani i mogli su da pruže otpor Milanu Lukiću, Mitru Vasiljeviću i drugim zločincima. Da bi savladali, odnosno neutralisali mogućnost otpora ovih ljudi i mogućnost da će oni pobeći, oni su ih konstantno uveravali da im niko neće učiniti ništa nažao i da će kasnije tokom dana biti pušteni na muslimansku teritoriju. Ponašanje ovih ljudi se drastično promenilo kada su se automobili zaustavili na mestu gde je izvršen zločin. Oni su očajnički želeli da veruju onima koji su ih zarobili da su poricali one činjenice

i to šta su im te činjenice govorile, a to je da je Milan Lukić uništio njihova dokumenta. Časni Sude, da li želite da sada napravimo pauzu?

SUDIJA HANT: Bilo bi dobro da se držimo našeg vremenskog rasporeda. Možda bi bilo dobro da se ovde vratimo za 20 minuta, a ne za 30, kako bismo možda uspjeli ovo sve da završimo danas.

TUŽILAC GRUM: Da, časni Sude.

SUDIJA HANT: Rasprava se nastavlja u 16.20 h.

(Pauza)

SUDIJA HANT: Izvolite, gospodine Grum.

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, nastaviću sada sa opisom načina na koji su često Milan Lukić i drugi pripadnici njegove grupe varali ljude kako bi prevladali njihov otpor.

SUDIJA HANT: Gospodine Grum, sve ovo se nalazi u vašem dokumentu. Ja bih radije da nam kažete nešto o dokazima na koje se oslanjate i nešto šta niste spomenuli u svom dokumentu, a ne bih želeo da ponavljate ono šta ste stavili u dokument.

TUŽILAC GRUM: Svakako. Nakratko ću se da se dotaknem najvažnijih stvari. Još jedna svedokinja svedočila je o sceni u Vatrogasnom domu, gde je Mitar Vasiljević bio među ljudima koji su odveli njenog oca i dok je devojkica počela da plače, on ju je uzeo u naručje i rekao: "Ne plači i ja imam ćerku. Tvoj tata će se vratiti, biće razmenjen." Naravno, kasnije smo u istrazi čuli da je leš njenog oca ekshumiran u Slapu. Iz svedočenja svedoka Tužilaštva i svedočenja samog optuženog proilazi činjenica da se ta grupa ljudi nalazila u Memića kući i da se to spolja nije moglo videti. Vrata nisu bili u samoj Pionirskoj ulici, nego u jednom prolazu između dveju kuća. U kući nije gorela vatra za kuvanje i nije bilo svetla. Svedoci su rekli da je ta grupa ušla u kuću i da je ostala u kući. Sam optuženi je posvedočio da kad je on prošao pored kuće nekih 15 do 20 minuta nakon što je napustio kuću kako bi se vratio po konja, nije bilo nikakvog znaka i nije se mogao videti niko od onih ljudi koje je on tamo ranije napustio. Nedugo pošto što je Mitar Vasiljević napustio kuću, a svedoci variraju u svojim iskazima od 45 minuta do sat i po, Milan i Sredoje Lukić tamo su došli sa drugim ljudima. Iako nisu svi svedoci prepoznali sve ljude, među pripadnicima grupe koji su bili identifikovani su Mitar Vasiljević, Milan Šušnjar, poznat kao "Laco" i Boško Đurić. Gledajući sa obližnjeg prozora, VG-38 mogao je da

vidi Milana Lukića i Mitra Vasiljevića kako stoje ispred kuće. Kad su se oni vratili, VG-13 je mogao da vidi druge pripadnike grupe kako sakupljaju još neke ljude iz Pionirske ulice. Nakon što je grupa ušla u kuću, naredila je ljudima koji su se tamo nalazili da odu u susednu sobu gde je sedeo Milan Šušljarić, u naslonjači sa automatskom puškom. Prisilio je sve ljude da se skinu goli i uzeo je svu njihovu imovinu. Tokom tog pretresa, grupa iz Koritnika i Sasa mogla je da čuje druge pripadnike grupe Milana Lukića kako stoje ispred kuće i smeju se. Za vreme tog incidenta, Milan i Sredoje Lukić odveli su Jasminu Vilu, Ifetu Kurspahić, i još jednu devojkicu, Mujesiru Kurspahić iz kuće. Kada su se vratile, bilo je jasno da su bile seksualno zlostavljane. Jedna od tih devojkica bila je trudna. One nisu mogle da zaustave plač i rekle su drugim ženama da će i na njih da dođe red. Ovi ljudi otišli su dok je napolju još bilo svetlo. Odbrana u svom podnesku postavlja pitanje: zašto ti ljudi u tom trenutku nisu napustili kuću? Zašto nisu otišli nakon pljačke? Ali kakav su izbor imale žrtve? Gde su mogle da odu? Na ulice za koje su znali da im mogu doneti smrt nakon zalaska sunca? Gde su mogli da odu? Nalazili su se na rubu grada, prema tome, oni su mogli ili da idu kroz šumu koju nisu poznavali ili da se vrate nazad i prođu kroz centar grada, a znali su da je to mesto gde će, vrlo verovatno, naići na paravojne formacije. Sasvim je nerazumno očekivati da su žrtve mogle da odu bilo gde drugde i sasvim je neprikladno sugerisati da je sama činjenica da žrtve to nisu učinile na neki način doprinela zločinu koji je počinjen nad njima. Grupa se vratila kada je pala noć. Vratili su se u automobil bez auspuha. U kući Memića nije bilo svetla, a neke od žena stavile su decu na spavanje. Kad su stigli do kuće, osvetlili su je farovima automobila. Jedna od žena je rekla da su se vratili da ih ubiju. Četvorica muškaraca, Milan Lukić, Sredoje Lukić, Mitar Vasiljević i Milan Šušljarić, imala su sa sobom velike baterijske lampe. Tamo je bilo još muškaraca i, iako su svedoci mogli da ih vide i čuju, oni nisu mogli da ih identifikuju. Mitar Vasiljević je mogao da se vidi kako stoji na ulaznim vratima kuće. Časni Sude, Tužilaštvo smatra da je važno da ime svake osobe koja je te noći izgubila život bude deo javnog spisa u ovom Predmetu. Da ne bismo javno čitali ta imena, pripremili smo dve prezentacije, prva kraća, od četiri, a druga kraća, od tri minuta.

SUDIJA HANT: Pazite, ovo je tačno ono šta ne želimo u završnoj reči. Vi ste nam tu prezentaciju dali tokom suđenja. Mi imamo njihova imena i ona se nalaze u dokumentu koji ste nam već dali, zar ne?

TUŽILAC GRUM: Časni Sude ...

SUDIJA HANT: Molim vas lepo. Ovo je veoma važno. Mi moramo da znamo na koje se vi dokaze oslanjate, a sve što smo dobili je niz uopštenih izjava u ovom dokumentu koji ste vi podneli kao završni podnesak, a mnogi od njih nemaju nikakve reference. Mi smo očekivali da ćete vi to da dopunite. To ste i obećali, ali do sada ste samo čitali ono šta se nalazi u dokumentu. Kad je reč o javnom spisu, to sve već jeste

u javnom spisu. Imamo fotografije, imamo sve druge stvari. Molim vas da nastavite svoju završnu reč kako bismo konačno od vas dobili one informacije koje nam trebaju, a to su dokazi na koje se vi oslanjate.

TUŽILAC GRUM: U redu. Milan Lukić je naredio grupi da iz Memića kuće odu u drugu kuću, otprilike 50 metara iza Memića kuće. Bila je to kuća koja se nalazila bliže potoku, kuća Adema Omeragića. Tamo je grupi rečena još jedna laž, da napadaju Zelene beretke i da oni tamo više nisu sigurni. Takođe im je rečeno da ostave svu svoju imovinu. Prisiljeni su da idu između dveju kuća do donjeg sprata kuće porodice Omeragić, koja je još bila u izgradnji. VG-13 bila je jedna od prvih koja je otišla iz Memića kuće u Omeragića kuću. Ona je videla Mitra Vasiljevića kako požuruje ljude da se brže kreću. On je, u stvari, odveo prvu grupu ljudi u kuću do potoka. Nalazila se na samo pola metra od Mitra Vasiljevića dok je išla pored njega i mogla je da vidi njegovo lice dovoljno dobro da vidi da se radi o njemu. Poznavala ga je dugo vremena i prepoznala je i njegov glas kada je tim ljudima govorio da požure. Čula je, takođe, kako Mitar Vasiljević psuje njenu svekrvu koja je bila jedna od žrtava u požaru. Dok su ljudi prelazili u drugu kuću, osvetljavala su ih svetla automobila počinitelaca i njihovih baterijskih lampi. Dva svedoka videla su optuženog Mitra Vasiljevića, kao i neke druge počinioce, da nose ove baterijske lampe. Jedan drugi svedok video je Milana Lukića, Mitra Vasiljevića i druge kako idu između dve kuće Memića i stražare nad ljudima koji su se kretali iz kuće Jusufa Memića u kuću Omeragića. VG-101 videla je optuženog dok je izlazila iz kuće u Pionirskoj ulici. Bila mu je toliko blizu da je mogla da ga dotakne. Po drugi put ga je videla nešto bliže Omeragića kući dok je išla blizu njega. VG-101, koju su ranije upozorili da bi mogla da bude silovana, je u tom trenutku odlučila da beži. Kad su ušli u kuću, neki svedoci su primetili miris neke hemikalije na podu. Nekima je to mirisalo na boju, a nekima na neki lepak. U sobi su bila dva prozora okrenuta prema zadnjem delu kuće, prema potoku. Staklo na tim prozorima bilo je ojačano staklo. Jedan od prvih svedoka koji je ušao u sobu video je tamo još, otprilike, 10 ljudi. VG-18 i VG-84 bili su među poslednjima koji su bili prisiljeni da uđu u tu sobu. U tom času soba je bila pretrpana onima koji su trebali da postanu žrtve počinitelaca. Neko koga VG-18 nije prepoznala, gurnuo ju je u sobu i opsovao je. Preko 70 ljudi je ugurano u kuću i pripremljeno na smrt. Otac VG-61 bio je verovatno jedan od poslednjih koji su ušli u sobu. Ljudi koji su se nalazili unutra i koji su dobro znali šta ih čeka, reagovali su na različite načine. Neki su se uspaničili, neki su se molili. Nedugo nakon što su svi ušli u kuću, otvorila su se vrata i Milan Lukić je postavio na pod jednu eksplozivnu napravu. Jedna od svedokinja mogla je jasno da vidi Mitra Vasiljevića kako stoji pored njega i drži automatsku pušku i na taj način sprečava ljude da pobegnu. Njegovo lice osvetlilo je svetlo sa grupe kuća preko puta potoka. Eksplozija naprave zapalila je tečnost koja se nalazila na podu i plamen do visine pojasa se brzo proširio sobom. VG-18 došla je do prozora koji se nalazio najdalje od vrata. Dok se požar širio, ona je uporno i u očajanju pokušavala da slomije staklo na

prozoru. Kad joj je to pošlo za rukom, jedan od počinitelaca je kroz jedan otvor na drugom prozoru ubacio ručnu bombu. Kad je konačno uspela da slomije staklo, njen sin, VG-84, gurnuo ju je kroz prozor ka obali potoka, a zatim se provukao za njom. Nedugo nakon što je VG-84 skočio kroz prozor, još jedan dečak, otprilike istih godina, VG-38, je takođe skočio kroz prozor. VG-13 je videla kako oni skaču kroz prozor i čula pucnjavu, dok su to radili. VG-13, majka VG-38, pokušala je da ga prati, ali kada je išla kroz prozor, mogla je da vidi Mitra Vasiljevića kako je osvetljava baterijskom lampom, dok je Milan Lukić ciljao. Njegov metak prošao je kroz njeno telo i ona je u nesvest pala na obalu potoka. Tamo je ostala tri dana. Te noći nije znala da li je njen sin preživeo, niti je on znao da li je ona preživela. Oni će se ponovo sresti tek nakon tri godine. Optuženi je u ovom Predmetu usvojio odbranu alibijem i sada Tužilaštvo treba da eliminiše razumnu mogućnost da je taj alibi tačan. Iako optuženi nije morao da izvodi svoje dokaze, on je to učinio. On je doveo prijatelje i poznanike koji su posvedočili da je on 14. juna pao sa konja i da je prvo odvezen u Dom zdravlja u Višegradu, a nakon toga u bolnicu u Užicu. U spis su uvršteni dokumenti iz medicinske evidencije ovih bolnica. Osim toga, čuli smo brojne svedoke Odbrane koji su posvedočili o toj medicinskoj evidenciji i o zaključcima koji se iz njih mogu izvući. Konačno, Odbrana je pozvala i doktora Moljevića koji je posvedočio da se on seća noći kada je optuženi, koga je poznao od ranije, doveden u bolnicu. Alibi optuženog dominirao je većim delom ovog suđenja. On je na mnogo načina zbunjujuć, jer postoje poverljivi dokazi koji idu tome u prilogi i koji tome protivreče. Tužilaštvo sigurno ne tvrdi da su doktori i medicinske sestre iz bolnice u Užicu koji su došli pred ovaj Sud svesno lagali u korist optuženog. Oni su iskreno svedočili o informacijama koje su mogli da pročitaju iz medicinske evidencije. Iako još uvek ima dosta konfuzije u vezi sa alibijem optuženog, postoji izvestan broj činjenica koje u ovom trenutku, izgleda, niko ne može da ospori. Prvo, Tužilaštvo je testiralo neke od medicinskih dokumenata na autentičnost i Pretresnom veću u ovom trenutku ne može da kaže da su ti dokumenti na bilo koji način bili prepravljani, osim kad je reč o Sredoju Lukiću, čije je ime promenjeno. Drugo, rendgenski snimci iz 1992. godine na kojima se nalazi ime Mitra Vasiljevića i datum 14. jun 1992. godine, ne mogu da budu snimci noge optuženog. Treće, izvesne informacije iz istorije bolesti dovode u pitanje pouzdanost te medicinske evidencije. Od Tužilaštva se traži da van razumne sumnje dokaže elemente krivičnih dela za koja se optuženi tereti. Od Tužilaštva se ne traži da van razumne sumnje dokaže svaku pojedinačnu činjenicu u Predmetu. Sigurno postoje pitanja o tome na koji je način i kada optuženi povredio nogu i ja pretpostavljam da će to pitanje ostati i dugo nakon što se donese presuda o Predmetu. Možda će uvek ostati sumnja da li je on jednom ili dva puta slomio nogu. Možda će uvek ostati pitanje da li je slomio fibulu. Možda će uvek da ostane pitanje na koji je on način zadobio povredu koju možemo da vidimo na snimcima iz 2001. godine, koji su snimljeni u pritvorskoj jedinici (Detention Unit). Međutim, nema nikakve sumnje da rendgenski snimak iz 1992. godine nije snimak njegove noge. Isto tako, više ne može da bude nikakve sumnje da je rendgenski snimak koji je bio deo medicinske

evidencije pacijenta, koji je došao u bolnicu 14. juna 1992. godine, a koji nosi ime Mitra Vasiljevića, da taj snimak nije snimak noge ovog čoveka koji sedi ovde u sudnici. Pretresno veće će nesumnjivo pažljivo pregledati i preispitati sva svedočenje veštaka u vezi sa tim. Želim da podsetim Pretresno veće na svedočenje doktora Vučetića. Iako mu je trebalo neko vreme, on je na kraju uspeo da ustanovi zašto su njegove mere bile tako različite od mera veštaka Tužilaštva. On je konačno priznao da je koristio mere donjeg dela tibije pa do vrha, gornjeg, sasvim odvojen deo. Prema tome, zdravi razum nam jasno daje do znanja da takvo merenje nema nikakve praktične vrednosti, jer se to menja kad se kosti pokreću. Dve su kosti bile potpuno razdvojene i ne morate da budete ortoped ili radiolog ili tehničar na rendgenskim aparatima, da shvatite da je poptuno apsurdno koristiti takvu meru. Ja tvrdim da je njegova izjava i svedočenje u vezi sa tim bila nameran pokušaj da se ovo Pretresno veće zavede na pogrešan put. Isto tako, nema nikakve sumnje da, ukoliko je optuženi, kao što tvrdi, uvek govorio medicinskom osoblju da se povredio nakon što je pao sa konja, da bi doktor koji je primio Mitra Vasiljevića u bolnicu, koji je razgovarao sa pacijentom koji je bio pri svesti, da bi zapisao pogrešan način na koji je došlo do povrede. Mislim da je potpuno nezamislivo da profesionalac, doktor, nakon što mu se kaže kako je došlo do povrede, namerno falsifikuje istoriju bolesti i zapiše ono šta piše u istoriji bolesti, a to je da se radi o padu na ravnu površinu na bojnopolju. Isto tako, u zaključcima ovog doktora, verovatno nakon što je pregledao rendgensku sliku iz 1992. godine, stoji da je pacijent zadobio jednostavnu frakturu tibije. Mi znamo da to nije tačno iz svedočenja ovog optuženog. Isto tako, rendgenski snimak iz 2001. godine pokazuje zaraslu frakturu fibije. Časni Sude, optuženi nema breme dokazivanja u ovom predmetu. To breme stoji na mojim plećima. Međutim, moramo da imamo na umu da nakon što je on izneo svoje dokaze, Pretresno veće mora da preispita kvalitet svedoka koji su pozvani, kao i činjenicu koji svedoci nisu pozvani. Odbrana je dva puta rekla da će da pozove doktora Jovičevića da svedoči. To je doktor koji je primio tog pacijenta te noći, pacijenta koji se, navodno, zove "Mitar Vasiljević", koji ga je video, koji je napisao da je on zadobio povredu na bojnopolju i koji je razmotrio taj rendgenski snimak iz 1992. godine. Taj svedok na kraju nije bio pozvan. Tužilaštvo smatra da on nije bio pozvan zbog toga što je to upravo osoba koja je mogla da odgovori na preostala pitanja i koja ne bi potvrdila teoriju koju je ovde iznela Odbrana. Odbrana minimizira važnost toga da se u višegradskom medicinskom centru, među evidencijom od 14. juna, nalazi ime Sredoja Lukića, što mu moguće, takođe pruža alibi za ovaj zločin. Odbrana takođe minimizira pokušaj da se prikrije njegovo ime tako što se ukazuje na datum rođenja koji se nalazi u koloni sa desne strane. Ja mislim da je to nezadovoljavajuće objašnjenje. Pre svega, na osnovu toga šta stoji u ostatku knjige, mi znamo da mnoge kolone i mnoga polja nisu bila popunjena, stoga je moguće da se na njih vratimo i da ih popunimo, ukoliko su ona prazna. Isto tako je značajno da nam doktor Vasiljević i Mitar Vasiljević, koji su bili kumovi porodice Lukić, nisu rekli ko je ovaj drugi, Sredoje Lukić i gde možemo da ga nađemo. Ili, u slučaju da se radilo o nekom drugom, i da se pokušalo da se greška

ispravi, u svakom slučaju doktor Vasiljević nam nije rekao ko je ova osoba iz Višegrada. Koju težinu ćete vi da date ovoj evidenciji i svedočenju ovog svedoka, zavisi od vas, ali Tužilaštvo misli da ovome treba pristupiti obazrivo. Iako Tužilaštvo nije uspelo da dokaže da su ovo isfabrikovani dokumenti, postoji dovoljno indicija koje ukazuju na to da Pretresno veće ovo mora obazrivo da tretira. Mislim da ne treba da uradite ono šta Odbrana traži, a to je da jednostavno zanemarite svedočenje svih svedoka koji su govorili o optuženom posle 14. Ja vas molim da vi pažljivo razmotrite sve raspoložive dokaze, da, isto tako, analizirate držanje tih svedoka i razumnost onoga o čemu su oni svedočili. Četiri svedoka i preživela iz požara u Pionirskoj ulici su potvrdili da je Mitar Vasiljević bio prisutan u trenutku izvršenja zločina. Iako nije sasvim jasno na osnovu njihove procene vremena, nesumnjivo je da su, prvo, da su njihovi satovi bili oduzeti i da su sve žene koje su bile tamo bile uplašene da će ih silovati i, prema tome, mislim da je razumno da Pretresno veće pretpostavi da je ovaj užasan strah od mogućeg zločina mogao da iskrivi njihovo poimanje vremena. Svedočenje VG-101, 78, 13 i 38 potvrđuje da je Mitar Vasiljević bio prisutan u trenutku kad su oni prešli iz kuće Memića u kuću Omeragića, koja je bila bliža. On je imao baterijsku lampu koju je uperio na svedoka VG-13, kad je Milan Lukić pucao na nju dok se ona provlačila kroz prozor. On je, takođe, stražario dok su ljudi prelazili iz jedne kuće u drugu. Iako je bilo mračno, svetlost je dolazila iz okolnih kuća i iz baterijskih lampi koje su ovi ljudi držali. U sva četiri slučaja, svedoci su videli Mitra Vasiljevića na udaljenosti od nekoliko metara. Nekoliko svedoka Tužilaštva koji su poznavali Mitra Vasiljevića, su rekli da su ga videli posle noći 14. juna. Dan ili dva po završetku bajrama, koji se završio 14. juna, VG-105 je prepoznala Mitra Vasiljevića i Milana Lukića kada su došli u Vatrogasni dom. Dva dana posle požara u Pionirskoj ulici, znači u noći između 16. i 17., negde, otprilike u 4.00, VG-81 su probudile njene komšije u Kosovu Polju, koje su je zamolile da dođe i previje ranu jednoj ženi. To je bila VG-13, jedna od preživelih iz požara. 18. juna, dan pre nego što su VG-81 i preostali stanovnici Kosova Polja pobjegli preko reke, ona je videla Mitra Vasiljevića, otprilike, u 18.00. Ona je gledala dok su Mitar Vasiljević i Milan Lukić ubijali muslimanku po imenu Nurka Kos. VG-81, koja je živela dosta blizu optuženog, ga je videla i u drugim prilikama iz mesta gde se krila pored svoje kuće. Ubrzo posle požara u Pionirskoj ulici 14. juna, VG-115, a to je svedok srpske nacionalnosti, je video Mitra Vasiljevića, Milana Lukića i dvojicu drugih koji su napali Muslimana po imenu "Kahriman" pored starog turskog mosta. Ova svedokinja je, takođe, prijavila još jednu priliku kada je videla Mitra Vasiljevića. VG-117 je svedočila da joj je 14. juna bilo rečeno da mora da napusti svoje selo u konvoju iz Višegrada. Kasnije joj je bilo rečeno da ne može da ga napusti toga dana već 22. juna. Ona i drugi seljani su bili utovareni u kamione i odvedeni do škole "Vuk Karadžić" u Pionirskoj ulici. Uskoro po pristizanju u školu, prišao im je Mitar Vasiljević i rekao im je da radi za Crveni krst. Ona je stajala sat i po u njegovom prisustvu tog sunčanog jutra. Gledala ga je, njegovo lice nije bilo maskirano, a ona je stajala dovoljno blizu da je mogla da ga dodirne. VG-117 je, takođe, rekla kako je

tamo bilo još nekih ljudi koji su bili sa njima na kamionu. Iz te grupe je prepoznala samo jednog čoveka po imenu "Ćira Durić". Ona nije znala da se on zapravo zvao "Zoran". Svedok Odbrane, Zoran Durić, je tokom svedočenja rekao da ga je većina ljudi znala kao "Ćiru" i rekao da je on bio toga dana u školi sa svedokinjom VG-117. Svetočenje Ćire Durića ovde je jasno potvrdilo da svedokinja VG-117 nije pogrešila kad ga je identifikovala. Zar nije upravo njena identifikacija Mitra Vasiljevića, osobe koju je ona poznavala mnogo duže, mnogo bolje nego Ćiru, zar nije upravo ta identifikacija potvrđena time što je potvrđena identifikacija Ćire? Možda je još značajnije to što pre nego što je videla optuženog 22. juna, VG-117 je videla VG-18 pošto je pobjegla iz požara u Pionirskoj ulici. Ona je svetočila da su neko vreme posle 14. juna, kada joj je prvobitno bilo rečeno da mora da napusti svoje selo, a pre 22. juna, VG-18 i njen sin su došli u selo i ispričali šta im se desilo u Pionirskoj ulici. Možda je najuverljivije svetočenje svedoka Odbrane na zatvorenoj sednici. Ja sad neću o tome da govorim na javnoj raspravi, već ću samo da vas uputim da pogledate zaključak koji stoji u završnom podnesku Tužilaštva. Ono šta ću da kažem je to da svetočenje svedoka i veštaka koji se tiču ovog potvrđuju tvrdnju Tužilaštva, a to je da jedan od najvažnijih svedoka Odbrane podržava zaključak da je optuženi bio prisutan u Višegradu i da je mogao da učestvuje u požaru u Pionirskoj ulici, kao što tvrde svedoci. Kredibilitet i pouzdanost svedoka je uvek bitna, ali je naročito bitna u ovom predmetu. Kada kažem "kredibilitet", ja pod tim podrazumevam da li je svedok rekao istinu, ono šta on veruju da je istina, kada je svetočio. A kada kažem "pouzdanost" pod tim podrazumevam da čak iako je svedok opisao istinu onakvom kakvom je on smatra da je istina, da li možemo da budemo sigurni da on ne greši? Vi, Pretresno veće, ćete da odlučite o tome koji su svedoci verodostojni i pouzdani i vi ćete da donesete presudu koja će većim delom da bude zasnovana na svetočenju svedoka. Vi ćete, takođe, da se oslanjate na vaše iskustvo sudija i, isto tako, na zdrav razum, procenjujući ono šta je bilo rečeno tokom suđenja. Ja ću sada da iznesem sledeće, da biste vi to analizirali. Bilo je puno prilika tokom svetočenja svedoka Tužilaštva, kada su oni, ukoliko su bili spremni da svetoče protiv optuženog lažno, mogli to da urade. Na početku suđenja, svetočili su svedoci VG-55 i 59. Oni su vrlo jasno govorili o tome kako se ponašao optuženi. Oni su ga videli kako stražari ispred vrata i pita da li se neko krije na tavanu, ni manje ni više. Sledeće noći, kad su se Milan Lukić i njegovi ljudi vratili u Mušiče, oni su smatrali da je Mitar Vasiljević bio među njima, ali nisu otišli tako daleko da takvo šta zapravo i tvrde. Molim vas, razmotrite i svetočenje VG-117. Ta svedokinja je rekla da Mitar Vasiljević njoj nikad nije uradio ništa nažao. Ona ne oseća nikakvu zlobu prema ovom optuženom. Ona ga nije optužila ni za kakav zločin. Da je htela lažno da svetoči protiv Mitra Vasiljevića, ona je sigurno mogla da promeni svoj iskaz i na taj način da ga optuži za neki zločin. Ona je to poricala. Ona je, jednostavno, rekla da ga je videla 22. juna i opisala šta ga je videla da radi toga dana. Isto tako, čuli ste svetočenje VG-55 i 59 kako opisuju dela Sredoja Lukića, jednog od optuženih i skoro ga hvale što je on izdejstvovao da se neki od muslimanskih muškaraca puste iz hotela "Vilina vlas". Oni nisu umanjivali

njegove dobre postupke. Slično se može reći i za svedočenja svedoka o ubistvu na Drini. Ona su bila jasna i precizna. Oni nikada nisu preterivali kada su svedočili o ponašanju gospodina Vasiljevića. Nikad mu nisu pripisivali dela za koja nisu bili sigurni da ih je on počinio. Svedoci koji su preživeli požar u Pionirskoj ulici su odmah priznali da nisu znali sve od počinilaca. Molim vas, razmotrite koje od počinilaca su odmah identifikovali. Identifikovali su ili one počinioce koje su odmah znali ili one koji su se sami predstavili tokom tog događaja. Iako je jasno da su svi svedoci smatrali da su i drugi Srbi bili odgovorni za njihove patnje toga dana, očigledno je da su oni identifikovali samo one počinioce koje su videli tamo tog dana. Identifikovali su Mitra Vasiljevića, Sredoja Lukića i Milana Lukića ili na osnovu ličnog poznanstva, ili tako što su čuli da ih spominju drugi ljudi u kući. Spomenuli su Milana Sušnjara, jer su čuli da ga drugi počiniooci zovu imenom. Svedoci u to vreme nisu mogli da znaju da je optuženi radio sa gospodinom Šušnjarem koji je takođe imao nadimak "Laco", u Prelovu ranije ili krajem maja. Odbrana tvrdi da su svedoci Tužilaštva lažno svedočili da bi identifikovali Srbina po imenu "Mitar Vasiljević", dok je jako puno počinilaca do danas ostalo neidentifikovano. Tvrdim da je tačno upravo suprotno. Činjenica da je toliko počinilaca do danas nepoznato samo potvrđuje kredibilitet svedoka Tužilaštva. Da su oni stvarno imali motiv da lažno optuže Mitra Vasiljevića za ono šta se desilo u Pionirskoj ulici, zdrav razum nalaže da bi oni, takođe, lažno identifikovali i neke od drugih zločinaca kao ljude koje su oni, takođe, smatrali odgovornim za ono šta im se desilo. Ovde je svedočila i svedokinja VG-13 koja je navela imena svih onih ljudi za koje je ona verovala da su bili tamo toga dana i da su učestvovali u tom zločinu. Ona je smatrala da su Srbi koji su došli da sprovedu ljude iz Koritnika u Višegrad, takođe bili umešani. Uzimajući to u obzir da je ona stvarno htela lažno da svedoči protiv Mitra Vasiljevića, ona bi verovatno uključila i imena tih drugih ljudi. Ona to nije uradila. Ona je samo rekla da su tamo bili još neki ljudi koje ona nije prepoznala. Pretresno veće, takođe, treba da uzme u obzir napore koje su svi svedoci Tužilaštva imali da bi došli ovamo da svedoče. Treba uzeti u obzir rizike koje su oni preuzeli došavši ovamo da svedoče. Oni nisu preuzeli ovaj rizik na sebe, na svoju porodicu, zato što su hteli lažno da svedoče protiv optuženog. Ne, oni su pristali na ove rizike zato što čeznu za pravdom za sebe i za one ljude koji su poginuli toga dana u požaru. Odbrana je često govorila o nekim manjim nepodudarnostima između opisa odeće i vremena koje smo čuli od raznih svedoka. Odbrana je, takođe, rekla da neki od svedoka koji su ovde svedočili, nisu svedočili istinito. Tužilaštvo pak smatra da ove razlike imaju drugačije značenje i, usled toga, Pretresno veće treba da izvuče drugačije zaključke. Prošlo je devet godina od događaja o kojima su svedočili ovi svedoci i sasvim je razumljivo da su njihova sećanja nešto izbledela u odnosu na ovaj protok vremena. Sasvim je logično da će doći do nekih razlika u sećanjima raznih svedoka. Činjenica da je većina ovih neslaganja izašla na videlo upravo zahvaljujući pitanjima Tužilaštva, svedoči o dve stvari: pre svega, ovde nije bilo nikakvog pokušaja da se utiče na pamćenje svedoka. Tužilaštvo je predstavilo sećanje svedoka u izvornom obliku. A drugo je da svedoci

nisu međusobno razgovarali o svom svedočenju, da bi se pobrinuli o tome da se njihove priče podudaraju. Svedoci su ispričali istinu onako kako je se oni sećaju devet godina posle onoga šta se desilo. Pretresno veće takođe treba da uzme u obzir psihičko stanje u kome su se mnogi svedoci nalazili kad su videli ono šta su opisali pred Pretresno većem. Većina ih se bojala skore smrti, neke skorog silovanja. I, ako na trenutak razmislimo o onome šta tražimo od ovih svedoka, videćemo kako njih nije moguće pitati pitanja poput: "Da li je imao bradu ili brkove?" Ili "koja je bila boja njegove košulje?", jer u to vreme su ti svedoci razmišljali kako da pobegnu ili šta će da se dogodi njihovoj deci. To, takođe, treba uzeti u obzir kada Pretresno veće bude procenjivalo svedočenje svedoka Odbrane. Videli smo vrlo jasne primere svedoka Odbrane koji su bili sigurni o istim činjenicama kao i drugi svedoci Odbrane, na primer o tome kakvu je traku na rukavu neko nosio, a ti isti svedoci uopšte nisu mogli da se sete nekih drugih činjenica u vezi sa tim. 18 svedoka Odbrane zatražilo je i dobilo garanciju da ih Međunarodni sud neće uhapsiti za zločine dok se nalaze ovde u Holandiji (Holland). To je, otprilike, pola svedoka. Među njima su bili doktori Vasiljević i Lončarević. Tužilaštvo tvrdi da to što je doktor Vasiljević odbio da leči jednog Muslimana, kritično spaljenu žrtvu Milana Lukića iz jednog od drugih spaljivanja, u velikoj meri pokazuje njegovu verodostojnost i njegovu pristrasnost. Zločini nad kojima ovaj Sud ima jurisdikciju nisu manji zločini. Zašto su se ti ljudi bojali dolazeći pred ovaj Sud? Tužilaštvo tvrdi da je to činjenica koju Pretresno veće takođe treba da uzme u obzir kada bude procenjivala njihovo svedočenje. Tužilaštvo, takođe, tvrdi da su svedoci poput Zorana Durića, u stvari, učestvovali u etničkom čišćenju u Višegradu. Isto tako VGD-24, rezervni policajac koji je jednostavno stajao i ništa nije učinio dok su paravojne formacije sa strane zauzimale Višegrad ili drugi svedok Odbrane koji je pratio konvoj poput onoga u kome se nalazio gospodin Spahić, a koji je za posledicu imao smrt Muslimana. A sada nešto o verodostojnosti svedočenja optuženog. Optuženi je u tri navrata svedočio u ovom suđenju. Njegovo svedočenje pokriva mnoge stranice transkripta. Ja tvrdim da ukoliko Pretresno veće bude proučilo njegovo svedočenje, da će da pronade mnogo dokaza o tome da je namerno pokušao da zavede ovo Pretresno veće na pogrešan put. Ponekad to postaje jasno kada njegovom svedočenju protivreče drugi svedoci, a ponekad se, jednostavno, radi o potpunoj nemogućnosti da ono šta on govori bude tačno. Postoje mnogi primeri takvog svedočenja. Ja ću pomenuti tek sedam slučajeva kada je reč o ubistvima na Drini. Prvo, neverovatna priča o uniformi konobara. O tome sam već govorio. Zatim nemogućnost da se domar po imenu "Šušnjar" usprotivi Milanu Lukiću, jer, prema iskazu optuženog, taj je domar odbio da Lukiću da ključve koje je on tražio, a potom ga razoružao kada je ovaj bio grub prema njemu. Neverovatno je da bi Lukić, nakon svega onoga šta znamo o njemu, prihvatio to odbijanje ovog starijeg domara. Zatim, neverovatnost priče o Stanku Pecikozi o čemu sam već govorio. Zatim neverovatnost onog dela svedočenja koje se odnosi na cigaretu i Meha Džafića. On je rekao da dok su se drugi nalazili u predvorju hotela, da je on izveo Meha Džafića, a da o tome ništa nije rekao Milanu Lukiću. Nije verovatno da bi Milan Lukić dozvolio da njegov

zarobljenik izađe iz hotela sa Mitrom Vasiljevićem. Isto tako, o tome nisu ništa rekli druga dva preživela koji su tada, takođe, stajali u predvorju hotela. Optuženi je takođe posvedočio da, kad je Milan Lukić izašao zajedno sa drugima, da je rekao Mehu da ne puši u automobilu i da mu je uzeo cigaretu. Prema iskazu optuženog, Meho se vozio u "Jugu", njegovom vlastitom "Jugu", a Milan Lukić se vozio u "Pasatu". Kakav bi razlog Milan Lukić mogao da ima da ne želi da Meho puši u sopstvenom automobilu? Milan Lukić je bio u automobilu zajedno sa njim. Prema tome nije se radilo o tome da je njemu taj dim smetao. Postoji još jedan, još važniji razlog zašto vi znate da Mitar Vasiljević nikada nije izašao da popuši cigaretu sa Mehom. Znao ste zato što vam je Mitar Vasiljević rekao da je bio prisutan kad je Milan Lukić pokušavao da pronađe ključeve. On je bio prisutan tokom svega. Takođe znate od dvojice preživelih, da čim Milan Lukić nije mogao da pronađe ključeve koje je tražio, on je naredio ljudima da se vrate u automobile. Jednostavno nije bilo vremena da Mitar Vasiljević izvede Mehu ispred hotela kod parkinga i da sa njim tamo popuši cigaretu. To se, jednostavno, nije dogodilo. Jedna od neverovatnih činjenica koje je optuženi pokušao da iznese je to da Meho nije želeo da bude razmenjen i da je to bila svrha što je on, optuženi, uopšte išao na razmenu. On nije hteo da ide sa svojim sinom nego je, umesto toga, hteo da se vrati u Višegrad kako bi mogao da nastavi lečenje u višegradskom Domu zdravlja. On bi hteo da vi verujete da nakon što je zarobljen, opljačkan, nakon što mu je zaprećeno smrću, nakon što su uništeni svi njegovi lični dokumenti, da je nakon svega toga Meho želeo da se vrati i nastavi svoje lečenje čira na želucu. To je sasvim besmisleno. Optuženi je svedočio da su Milan Lukić i njegovi ljudi radili zajedno sa policijom u Višegradu u to vreme. On nam je, takođe, rekao da se veoma bojao ljudi sa kojima se nalazio Milan Lukić. Toliko ih se bojao da je zatražio da ne bude prisiljavan da njihova imena izgovora na javnoj sednici u Sudu. Ali ipak, on bi želeo da verujete da je on sledećeg dana otišao u policijsku stanicu i uložio pritužbu kod njihovog šefa kojim se oni optužuju za zločin. Setićete se da, kad je njemu o tome postavljeno pitanje, da je on rekao da je Draganu Tomiću rekao da ne otkrije ko je uložio tu žalbu. Citiram: "Zatražio sam od komandira da ne kaže da sam ja to prijavio." Međutim, setite se njegovog stanja svesti, odnosno onoga šta nam je rekao. Prema njegovom iskazu, on je jedini svedok tog zločina. On ne zna da su dvojica Muslimana preživela. I on ne zna za VG-79 koji je gledao sa druge strane reke. U okolini nije bilo kuća iz kojih su ljudi mogli da vide šta se dešava. Prema tome, u njegovoj svesti on je jedini svedok tog događaja, a ipak, on u svom iskazu kaže da je on sledećeg dana prijavio taj zločin bez obzira na to što se bojao tih ljudi. Od vremena te izjave u novembru 2000. godine, optuženi je tvrdio da je 14. juna čistio ulice. Niko, ni optuženi, ni Odbrana, ni Tužilaštvo, ni njegovi istražitelji nisu shvatili da je 14. zapravo bio jedan važan verski praznik za Srbe, crkveni praznik, važniji crkveni praznik. Međutim, sada vidimo da se radilo upravo o takvom danu. Prema tome, razmotrite koliko je malo verovatno da on na jedan tako važan dan i još u nedelju, izađe da čisti ulice. Sve da je on i zaboravio taj dan, video bi ljude da idu u crkvu ili čuo crkvena zvana. Nema ničega šta bi sugerisalo da je Mitar Vasiljević bio

tako vredan da je želeo da na srpski praznik radi prekovremeno. Setite se svedočenja o šljivovici. Optuženi je sam sebi protivrečio kad je govorio o toj flaši šljivovice. On je prvo rekao da je Mujo otišao do prodavnice da je kupi, a zatim je rekao da ju je on doneo sa sobom. Prilikom unakrsnog ispitivanja, kada je suočen sa ovom kontradikcijom, priznao je da je lagao Pretresno veće. Međutim, rekao je da za to postoji izgovor budući da mu je bilo neprijatno da prizna da je bio alkoholičar i da je nosio sa sobom tu bocu. Tužilaštvo tvrdi da je cela ta priča o konju izmišljotina i da svedoci koji su svedočili o tome, svedoci kojima ne treba verovati. Od samog početka je sasvim neverovatno da bi on to išao u tu misiju da spase konja na srpski verski praznik. Prvo je bilo od njega traženo da to opiše u novembru 2000. godine i verovatno nije tada dovoljno razmislio o tome. Razmislite koliko su neverovatne bile njegove namere. On planira da ode i uzme konja koji pripada jednom Muslimanu, da ga odvede sa jednog polja, dovede ga u grad i ostavi pored železničke pruge. Razlog zbog koga on to radi je to da konj može uz tu železničku prugu da ode do jednog srpskog sela u kom će, nada se Mitar Vasiljević, neko da se pobrine za njega. Ovu priču moramo da preispitamo u svetlu zdravog razuma, a zdrav je razum odbacuje kao apsurdnu. Uzmite u obzir da, prema njegovom iskazu, Mujo Halilović kaže "moram da ostavim svoje krave. Hteo bih da ih dam tebi ako možeš o njima da se brineš." Na to Mitar Vasiljević kaže "ne". On je rekao "ne" na molbu da se brine o Mujinim kravama u sred leta kad ima malo toga da se radi osim da se pobrine da im se da voda. On ignoriše stoku prijatelja koji živi u istoj ulici, a ipak preduzima tako velike napore da se pobrine za jednu staru kobilu koja pripada strancu. Kad je pak reč o njegovom iskazu kako je jahao konja, mislim da je sasvim dovoljno primeniti zdrav razum da se vidi da je sasvim neverovatno da je on uspeo da skoči na leđa te kobile, a da pri tome nije imao niti sedlo niti mamuze, niti uzde, niti je bilo ograde na koju je mogao da se osloni. Ja ne mislim ovde ništa ružno da sugerišem, ali ne mislim da je moguće da je Mitar Vasiljević, pomalo pripit, bio u mogućnosti da skoči na tog konja i da ga jaše. Mislim da je to toliko neverovatno da se nije ni dogodilo. Uzmite u obzir činjenicu da su svi ljudi iz Koritnika bili svi u kući Memića, u vreme kada Mitar Vasiljević kaže da je samo projahao na konju i da nikog nije video. Sigurno bi neko u kući čuo konja, sigurno bi neko pogledao kroz prozor i rekao drugima da Mitar Vasiljević jaše na konju. Niko to nije uradio, jer se to, jednostavno, nije dogodilo. Verovatno najneverovatniji pokušaj optuženog da Pretresno veće zavede na pogrešan put tiče se ženidbe Milana Lukića. I on i njegova žena pokušali su da umanje njegovu ulogu na venčanju Milana Lukića, govoreći da je to venčanje bilo neplanirano i da ga je Milan Lukić jednostavno pokupio na putu, odvezao ga do matične kancelarije i da je on tamo bio kum na svadbi. On je porekao da je održana ceremonija u crkvi ili da je održana svadbena svečanost. Kaže da ništa o tome ranije nije znao. U stvari, on nam je čak rekao da čak nije imao priliku da se presvuče pre nego što je otišao da bude kum. Njegova supruga potvrđuje tu priču i kaže da joj je veče tog venčanja rekao isto to šta je rekao pred ovim Sudom. Međutim, onda sam ja jednog od svedoka Odbrane pitao nešto o svadbi Milana Lukića i tu smo čuli sasvim drugačiju priču. Taj

je svedok rekao da je Milan Lukić imao versku ceremoniju, građansku ceremoniju, a nakon toga i svadbu. Rekao je da je pozivnicu za svadbu primio mesec dana ranije i da je Mitar Vasiljević bio na tom ručku i da je bio dolično odeven.

SUDIJA HANT: Gospodine Grum, sećate se da je taj svedok, koji je imao, čini mi se, pseudonim VGD-30, da je tom svedoku pokazana video traka i da ja on iznenada rekao: "Ali to nije venčanje Milana Lukića. To je jedno sasvim drugo venčanje." Kako vi odgovarate na to?

TUŽILAC GRUM: U njegovom svedočenju govorilo se o dva venčanja.

SUDIJA HANT: Da, ali ono koje ste mu vi pokazali na onoj video traci, kad je on to video rekao je da to nije bilo to venčanje.

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, Tužilaštvo nikada nije tvrdilo da to jeste bilo venčanje Milana Lukića. Mislim da je uvek bilo jasno da je to bilo venčanje jednog rođaka Milana Lukića na kom je Milan Lukić bio kum. Ako pogledate svedočenje te osobe i, naročito, ako pogledate svedočenje pre pauze i nakon pauze, videćete da je pre pauze on sasvim siguran da se tu radi o venčanju Milana Lukića koje on detaljno opisuje. Nakon pauze njemu se postavlja pitanje u unakrsnom ispitivanju i onda on kaže nešto što, otprilike, znači: "pogrešno sam shvatio gospodina Gruma. Mislio sam da gospodin Grum govori o ovom drugom venčanju." Vi ćete da presudite o činjenicama, a ja vas pozivam da dobro pogledate taj deo svedočenja i biće jasno da, iako je on promenio svoje svedočenje posle pauze, da je pre pauze on govorio o venčanju i da nije bilo nikakvog problema oko toga o kom se venčanju govori.

SUDIJA HANT: Međutim, ja mislim da je on identifikovao oca mladoženje i da tu nije bilo problema. To nije bio otac Milana Lukića.

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, mislim da ovde postoji izvesna konfuzija. Venčanje je snimljeno 1997. ili 1998. godine i to nema nikakve veze sa venčanjem Milana Lukića. Mi svedoku nikada nismo rekli da je to bilo venčanje Milana Lukića. Međutim, svedoku je rečeno da je ta video traka prodana jednoj osobi, ne želim tu da pomenem ime, i to se ticalo samo toga da je taj čovek i ranije davao informacije o preživelim Muslimanima za novac. A sada kad govorimo o venčanju Milana Lukića, to je nešto sasvim drugo. I ako pogledate transkript tog svedočenja bez obzira na to šta je on rekao pilikom unakrsnog ispitivanja, mislim da je sasvim jasno da kad pogledate njegove odgovore ova pitanja, da on nije pogrešno shvatio pitanje, da on nije mislio da mi govorimo o video snimku venčanja. Njemu je sasvim jasno da mi govorimo o venčanju Milana Lukića.

SUDIJA HANT: U redu. Dobro. To ste mi sad rekli. Međutim, to niste stavili u svoj završni podnesak. Bilo bi bolje da ste to stavili tamo.

TUŽILAC GRUM: Izvinjavam se za to, časni Sude. Časani Sude, vi ćete možda da zaključite da optuženi nije istinito svedočio. Možda ćete da zaključite da je on namerno pokušao da zavara Pretresno veće u odnosu na materijalne dokaze. Tužilaštvo smatra da, ukoliko je on, ili bilo koji svedok, pokušao da zavara Pretresno veće u pogledu materijalnih dokaza, onda se svedočenje takvog svedoka može zanemariti. Pored toga, Tužilaštvo smatra da ukoliko vi dođete do takvog zaključka u vezi sa svedočenjem optuženog, onda morate, isto tako, to da uzmete kao dokaz o njegovoj sopstvenoj svesti o njegovoj krivici, jer koliko god su ljudi vršili zločine, isto toliko dugo su to pokušavali da prikriju i izbegnu odgovornost za počinjene zločine. Ukoliko vi dođete do zaključka da je optuženi pokušao da zavara Pretresno veće onda, po meni, morate da se zapitate zašto. A ja vam dalje tvrdim da odgovor na to pitanje leži u njegovoj sopstvenoj svesti o njegovoj sopstvenoj krivici. Pretresno veće, takođe, treba da uzme u obzir da on, više od bilo koje osobe koja je ovde svedočila, ima šta da izgubi ili dobije u zavisnosti od vaše odluke. Tužilaštvo smatra da postoji dovoljan osnov da Pretresno veće diskredituje značajan deo alibija koji je ovde iznet i da se, umesto toga, osloni na identifikaciju optuženog od strane svedoka Tužilaštva. Ja ću sada tokom nekoliko minuta da se osvrnem na pouzdanost svedoka Tužilaštva oko identifikacije optuženog. Vi ste čuli o tome koji je postupak korišćen za identifikaciju. Vi ste videli kako smo mi koristili fotografije za identifikaciju i kako su svedoci identifikovali optuženog. Tužilaštvo navodi da, uzimajući u obzir kakav je postupak korišćen za identifikaciju, da se to nije moglo uraditi na način koji bi bio više fer prema optuženom nego što je urađeno i da, stoga, ovo ima veliku težinu. Tužilaštvo isto tako tvrdi da je identifikacija optuženog proizašla na osnovu toga što su oni njega prepoznali na osnovu prethodnih kontakata sa njim, a ne samo na osnovu zločina koji je počinjen pre devet godina. Odbrana će sigurno da ukaže na razmimoilaženja koja postoje u opisima koje su dali svedoci, tvrdeći da ih zato treba zanemariti. Zbog toga mi sada hoćemo da opišemo koja je razlika između prepoznavanja i opisa. Mi smo o ovome detaljno govorili u našem konačnom podnesku i sigurni smo da Pretresno veće zna razliku između prepoznavanja i opisa. Mislim da je sada dovoljno da kažemo da nesposobnost svedoka da daju savršeno usklađene opise optuženog devet godina kasnije ne treba da znači da treba zanemariti i odbaciti to što su oni pozitivno identifikovali optuženog na osnovu fotografije. Tužilaštvo dalje tvrdi da, ukoliko Pretresno veće ima razumne sumnje u pogledu toga da li je optuženi bio prisutan kada je počeo požar u kući Omeragića u Pionirskoj ulici, onda verodostojni i pouzdani doakzi potvrđuju, van razumne sumnje, da je optuženi učestvovao u planiranju i izvršenju ovog zločina. Tužilaštvo tvrdi da ovaj zločin nije počeo kada je zapaljena vatra, ili čak ranije kad su ljudi bili opljačkani i silovani u kući Memića. Ne, prvi konkretni koraci ka planiranju i pripremi ovog zločina su bili izvršeni onda kada je optuženi identifikovao i odabrao žrtve za ovaj zločin koji su

planirali i preuzeo korake da osigura da će svi oni ostati na mestu, na okupu, kasnije. Činjenica da je možda imao neku povredu kada je trebalo da učestvuje u podmetanju požara sigurno ne negira njegovo zločinačko učešće u pripremi tog zločina. Časni Sude, u konačnom podnesku mi smo naveli ova dela i njihov značaj prilikom određivanja da li je Tužilaštvo uspelo to da dokaže van razumne sumnje i ja to stoga neću da ponavljam, ali ću da kažem sledeće: Tužilaštvo je svesno toga da ima težak zadatak da dokaže krivicu Mitra Vasiljevića. To nije zadatak koji mi nameravamo da zanemarimo, već mi smatramo da smo jasnim i očiglednim dokazima to potvrdili. Ukoliko Pretresno veće razmotri pitanja koja se tiču hospitalizacije optuženog i zaključie da on nije bio prisutan kada je bačena šibica, onda Tužilaštvo misli da je dovoljan dokaz to kako se on ponašao toga dana u vreme kada on sam priznaje da se nalazio na licu mesta. I u okviru tog zadatka dokazivanja Tužilaštvo mora, van razumne sumnje, da dokaže da je optuženi kad je govorio sa ljudima tog popodneva u Pionirskoj ulici, to uradio sa zločinačkim namerama. Njegova dela, zajedno sa elementom svesti koji su potrebni za izvršenje zločina, su nešto što smo mi dokazali van razumne sumnje.

SUDIJA HANT: Nastavićemo da radimo do 15 minuta pre sledeće pauze.

TUŽILAC GRUM: Nije jednostavno ispitati nečiji um, naročito posle toliko vremena, ali, srećom, u ovom slučaju to je sredstvo koje će nam pomoći da dođemo do istine i, ukoliko nam to uspe, onda će Pretresno veće sasvim jasno da uvidi kakve su bile namere ovog optuženog tog popodneva 14. juna. Ja sam već izneo to kako je optuženi dao instrukcije ljudima u Pionirskoj ulici da ostanu zajedno na okupu. Kakav je to mogući razlog on mogao da ima da želi da svi oni ostanu zajedno na okupu? Od kakve je važnosti za njega bilo da li će ta grupa da ostane zajedno ili će da se razide? I ja sad pozivam i Odbranu da se osvrne na ovo tokom svoje završne reči. Neke od žena su razmatrale da provedu svoju poslednju noć u Višegradu sa svojim rođacima, ali ovaj čovek ovde im je rekao: "Ne. Morate ostati na okupu." Zašto? Imali smo jednog svedoka koji je svedočio putem video veze i ona nam je rekla da je, kad se vratila u Pionirsku ulicu, otišla nazad ka kući Memića, a onda, zapravo, do kuće Omeragića. Optuženi je pozvao da se vrati, da ne ide u kuću Omeragića. Zašto optuženi nije hteo da ona ide u kuću Omeragića koja je kasnije bila zapaljena? Koji je to bio razlog koji je on imao da je zove? Možda je najraniji primer njegove zločinačke namere i kako se ona otkriva putem ovog pitanja žene koja je slučajno prošla pored Mitra Vasiljevića i grupe na putu za grad. Mitar Vasiljević je učinio sve šta je mogao da je uveri da i ona, takođe, mora da se pridruži ovoj grupi. Kakav je to razlog on mogao da ima da nju nagovara da se ona pridruži ovoj grupi? Zašto je to njemu bilo toliko bitno? Bilo mu je bitno zato što je on već tada imao iskristalisanu nameru da izvrši ove zločine, ove ozbiljne zločine nad ovim ljudima, zločine koji su, u svetlu njegove prethodne saradnje sa Milanom Lukićem, sigurno podrazumevali i ubistva. Zapravo, zar to nije razlog što je on izdao onu potvrdu? Ne zato što je on

hteo da uveri te ljude da je on bio zvanično lice iz grada ili iz Crvenog krsta, on ih je već u to bio uverio, nego je zapravo izdavanje te potvrde jedan vrlo inteligentan način da se ti ljudi navedu da ostanu zajedno na okupu. Sa samo tom jednom potvrdom trebalo je da svi oni koji su želeli zaštitu, samo ostanu u grupi sa Mujom Halilovićem u kući Memića, a svi oni koji su rešili da odu odatle, su sami pruzimali rizik. Izdavajući im tu potvrdu, on je znao da će oni, najverovatnije, ostati na okupu, u kući Memića. Zašto je on to uradio, sada je teško reći. Možda je to uradio zato što je hteo da se osveti za smrt svoga rođaka koga su ubili Muslimani, ili je možda hteo da se osveti zato što su ga držali šest meseci u zatvoru zbog nelegalnog nacionalističkog ponašanja u selu Koritnik, ili je to možda uradio zato što je hteo da impresionira Milana Lukića? Mi možda nikad nećemo saznati zašto je on to uradio, ali to jasno govori o njegovoj nameri da učestvuje u zločinima koji su bili počinjeni nad ljudima iz Koritnika i Sase 14. juna. Zar nije ta potvrda zapravo bila nešto što je mnogo jače nego bilo kakav katanac koji je on mogao da stavi na kuću Memića? Koristeći samo strah tih ljudi i jedan komad papira, on je osigurao da će ti ljudi da ostanu zajedno. Kada se obično govori kako pero može da bude jače od mača, obično se misli na to kako je reč jača od sile, a, zapravo, u ovom slučaju, Mitar Vasiljević je pokazao kako zlo isto tako može da trijumfuje na osnovu pisane reči. Koristeći strah svojih žrtava i jedno parče papira, on je te ljude vezao za njihovu zlu sudbinu, sudbinu koju je on odabrao za njih. Časni Sude, ostalo mi je još samo dva minuta. Ukoliko Pretresno veće želi da mi uputi neka pitanja, rado ću na njih da odgovorim u ovom trenutku.

SUDIJA HANT: Hoćete da kažete da ste ostavili ono najjače za kraj?

TUŽILAC GRUM: Vi to možete da okarakterišete kako god želite, kad ja završim.

SUDIJA HANT: U redu, gospodine Grum. Ja vas svakako ne kritikujem za to. Postoje nekoliko pitanja koja sam hteo da postavim. Prvo se tiče toga ... Nešto moramo da razjasnimo. Vi ste tokom vaše završne reči rekli nešto na šta ja nisam odmah reagovao. Jedna žena, Srпкиnja, je svedočila o tome kako je videla optuženog kako puca nekome u potiljak na mostu. Sećate se, ona je rekla da je imala vozača i rekla je da ne bi htela, zapravo, da da to ime, ali usled svega toga, kao što se ja sećam, rekli smo, zapravo, da ne možemo da se oslanjamo na njenu verziju tog događaja.

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, ja se ne sećam tačno šta smo rekli.

SUDIJA HANT: Ono šta ja govorim se nalazi na strani 1072, ali nisam sasvim to proverio. Ali, na osnovu rezimea dokaznih predmeta, čini se da tu treba da bude. Hteo sam da vidim da li vi imate još neko dopunsko tumačenje. Tiče se tog konkretnog incidenta

TUŽILAC GRUM: Mogu li samo da pitam Sud da li on namerava da umanju snagu nenog svedočenja za samo taj jedan deo ili se to odnosi na celo svedočenje?

SUDIJA HANT: To se odnosi samo na taj incident, jer ta žena nije mogla da nam da ime osobe koja je bila sa njom, doduše iz razumljivih razloga.

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, mi sad ništa više ne možemo da dodamo i ja ću da se oslonim na vaše viđenje tog događaja.

SUDIJA HANT: U redu. Da li vi tvrdite da optuženi nije nikad bio u bolnici u Užicu sa slomljenom nogom tokom 1992. godine?

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, kao što sam ranije rekao i ovo će me možda proganjati sve do smrti, Tužilaštvo, kao što sam rekao, nema teret dokazivanja svake činjenice i meni je jasno da mi nemamo zadovoljavajući odgovor na ovo vaše pitanje što se tiče bolnice u Užicu.

SUDIJA HANT: Da, ali za nas je to veoma važno, naročito za odbranu alibijem. Meni se čini da mi ovde imamo neke dokaze koje vi niste uspeli da oborite, probali ste, ali niste uspeli. I, kao što ste vi to sasvim jasno izneli tokom vaše završne reči, onda mi moramo da se oslanjamo na dokaze koje su izneli ljudi koji tvrde da su ga videli tamo kad je izbio taj požar. Mada mislim da je važno za jedno dopunsko pitanje da znamo da li Tužilaštvo tvrdi da on, zapravo, nikad nije bio u bolnici, da je doktor Moljević, recimo, koji mora da se oslanja na bolničku evidenciju, zapravo, lagao, i tako dalje.

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, čini se da je to sasvim moguće. Kada pogledamo njegove rendgenske snimke iz 2001. godine, jasno je da je ovaj optuženi slomio nogu u jednom trenutku u prošlosti. On kaže da ju je lomio dva puta. Ukoliko se sećate, doktor Rejbi (Nigel Raby) je rekao da vidi rezultat samo jednog preloma. Isto tako je moguće da, ukoliko on jeste slomio nogu u Višegradu, da je bio odvežen u bolnicu u Užicu, jer to je najbliža bolnica Višegradu. Kada je otišao tamo, a ja mislim da postoji dovoljno dokaza da to nije bilo 14. Datum kada je on stigao u bolnicu je, zapravo, nešto što ja vama ne mogu da kažem.

SUDIJA HANT: U svakom slučaju, ja sam hteo da se vi skoncentrišete na to. Nije sporno da li je on tamo otišao, nego kada je on tamo prvi put otišao. Mene zanima da li se vi slažete sa tim?

TUŽILAC GRUM: Da.

SUDIJA HANT: I, ukoliko to jeste tako, kakav značaj ima i ta nepodudarnost u rendgenskim snimcima koja je očigledna i na koju je doktor Moljević skrenuo pažnju vašem prethodniku, gospođi Korner (Korner)?

TUŽILAC GRUM: Čini se da tamo jeste postojao, u bolnici u Užicu, neko sa slomljenom nogom 14. juna. To nije sporno. Ali ono šta je sporno je da li je ovaj čovek koji se nalazi pred Pretresnim većem bio taj. Nepodudarnost, odnosno ono šta je, zapravo, jasno je to što rendgenski snimak one osobe koja se pojavila te noći sa slomljenom nogom, da ta osoba nije optuženi, iako se ime "Mitar Vasiljević" možda pojavljuje na rendgenskom snimku i na drugoj medicinskoj evidenciji. Te noći to nije osoba koja se nalazi sad pred Pretresnim većem.

SUDIJA HANT: I sledeće pitanje na koje ste se vi osvrnuli sada tokom usmenog izlaganja, ali niste u vašem konačnom pismenom podnesku, je sledeće: vi kažete da je njegovo stanje svesti kad je on izdao ovu potvrdu o bezbednosti, bilo takvo da je on želeo to da izda da bi osigurao da će ljudi ostati tamo na okupu zbog tog nekog zločina koji će se preduzeti prema njima, koji ste vi opisali kao "ubistvo" i da je to sve rezultat njegovog prethodnog saradivanja i njegove veze sa ubistvima na Drini. Da li vi zasnivate sve svoje argumente na tome zato što ste u nekom trenutku tokom vaše završne reči vi rekli da, zapravo, nema veze kakav zločin je posle toga počinjen, bitna je namera, na primer, podsticanje, pomaganje i tako dalje.

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, nisam siguran da sam rekao to tako kako ste vi to razumeli. Ja sam rekao da je jasno da je njegova povezanost sa Milanom Lukićem imala veze sa ubijanjem Muslimana, ne samo zbog ubistava na reci Drini već i zbog drugih incidenata pre 14., o kojima smo čuli i zato Tužilaštvo smatra da je on nameravao, da je preuzeo korake da olakša i pripremi izvršenje zločina i da je to uradio svesno i namerno. Ja ne mogu da tvrdim, zapravo nismo mogli da nađemo dokaze koji bi nam govorili o tome da je on znao da će ta smrt da nastane usled vatre i da će biti u tako velikom obimu, ali je očigledno na osnovu onoga šta je znao pre toga dana, da je ubistvo, zapravo, bio taj zločin koji se pripremao.

SUDIJA HANT: Drago mi je što smo to na kraju razjasnili, zato što sam ja uzalud tražio odgovor na to pitanje u podnesku koji ste dali. I vi se na ovo, u svakom slučaju, oslanjate, ne samo na osnovu ove potvrde Crvenog krsta. U vašem konačnom podnesku, u paragrafu 340, što je na strani 116, vi kažete da je on odabrao žrtve i da je preduzeo definitivne korake koji su bili sračunati na to da će oni ostati na okupu dok je on otišao da obavesti Milana Lukića i druge da pripreme taj planirani zločin. Gde ste našli dokaz o tome da je on otišao da obavesti Milana Lukića?

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, ja mislim da zdrav razum i logično zaključivanje treba da dovedu do zaključka da mi znamo da u tom trenutku nema nikakvog

očiglednog znaka, gledano sa ulice, da se ti ljudi nalaze tamo, ali ipak nekih pola sata kasnije stižu Milan Lukić i njegova ekipa i ja mislim da ovde postoji dovoljno materijala da Pretresno veće na osnovu toga zaključi da, uzimajući u obzir da su oni došli jako brzo, a spolja nije bilo očigledno da se ti ljudi nalaze u kući, da je Milan Lukić morao da čuje od nekog da se ti ljudi nalaze u kući, a ja mislim da je taj neko bio Mitar Vasiljević.

SUDIJA HANT: Zar ne mislite da je malo opasno da vi prvo od nas tražite da zaključimo da je on otišao da obavesti Milana Lukića, a zatim sledeći zaključak bazirate na ovom prethodnom zaključku, da je on trebalo da zna da je Lukić nameravao da ubije te ljude?

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, ja se ne slažem sa vama.

SUDIJA HANT: To je samo pitanje, to je sve.

TUŽILAC GRUM: Ovo je sasvim jedan razuman zaključak. Mislim da bi bilo čak i uverljivije ukoliko bi se Milan Lukić pojavio pet minuta posle toga, ali 45 minuta je najranija procena da se on pojavio tamo. Ali, uzimajući u obzir da Milan Lukić nije bio tamo kad su ti ljudi došli, da on nije došao sam nego sa svojom ekipom, ja mislim da su sve to razumni elementi za donošenje ovog zaključka.

SUDIJA HANT: Mislim da možda treba da napravimo pauzu, ali samo hoću da vam kažem koje pitanje hoću da vam postavim da možete da razmislite o tome. Dokument koji smo mi vama poslali, možda nije bio najjasniji, ali mi smo tražili da nam date definiciju zločina "nasilja nad životom i protiv ličnosti", a onda smo tražili, zapravo rekli smo vam da nema ništa u sudskoj praksi što se tiče ovog zločina kod našeg Suda. I ono šta nas interesuje je sledeće: "nasilje nad životom i protiv ličnosti" proističe iz zajedničkog člana 3 raznih Ženevskih konvencija (Geneva Conventions). Žalbeno veće ovog Suda smatra da to čini običajno pravo na kome se optužba za individualnu krivičnu odgovornost može zasnivati, ali da bi se to ustanovilo mora da se pokaže da u vreme kada se tvrdi da su ovi zločini bili počinjeni, da je postojala odgovarajuća definicija tog zločina. *Predmet Blaškić*, koji spominjete, nam ne govori odakle su i oni preuzeli tu definiciju i mi smo tražili da nam vi u tome pomognete. Možda vi nećete posle pauze moći da mi date odgovor na ovo pitanje, ali hoću da razmislite. Možda će vam trebati više vremena da ovo proučite. Ali, ono što nas interesuje, mi smo tražili i nismo mogli da nađemo nikakvu potvrdu toga da je 1992. godine to bila adekvatna definicija tog zločina. Mi smo to tražili i u presudi u *Predmetu Blaškić*. Žao mi je ukoliko ja ovo nisam sasvim jasno objasnio. Ja nisam ekspert za međunarodno pravo i možda nisam najjasnije postavio pitanje, ali to je ono šta želimo. Možda u sledećih 20 minuta nećete moći da nam kažete, ali nam recite kada ćete moći da nam kažete. Ovo je nešto što moramo da razjasnimo. Moguće je da

na kraju ovo neće biti neophodno zato što imamo definiciju ubistva, nehumanog ponašanja, okrutnog ponašanja, nečovečnog ponašanja i tako dalje, koji sve to pokrivaju, ali ukoliko hoćete da mi ovo razmotrimo kao zločin u to vreme i da ovo vežemo za pojedinačnu krivičnu odgovornost, onda nam treba definicija i pomoć od vas.

TUŽILAC GRUM: Da, časni Sude.

SUDIJA HANT: Gospodine Domazet, sad smo konačno našli pogodan trenutak da nastavimo ovu raspravu. U petak popodne u 15.00 sati možemo da dobijemo sudnicu na raspolaganje i možemo tada da nastavimo. Ne želim da vas stavljam pod ikakav pritisak da završite večeras, ali šta vam se čini, koliko će vremena da vam treba za završnu reč?

ADVOKAT DOMAZET: Časni sude, teško mi je sada da procenim. Otprilike tri sata ukupno. Možda dva i po, ali nisam siguran u ovom trenutku.

SUDIJA HANT: U redu. Onda ćemo večeras da počnemo sa vašom završnom reči i nastavićemo u petak u 15.00. Žao mi je zbog ovoga, ali požar koji je izbio juče u kantini je napravio veliku zbrku sa rasporedom. Pošto se razboleo jedan sudija onda se neće nastaviti jedno drugo suđenje i zato su naše sudije ovde slobodne i zato bih, u svakom slučaju, ja voleo da to završimo ove nedelje. Pauza do 18.10.

(pauza)

SUDIJA HANT: Gospodine Grum, da li možda znate kada ćete moći da odgovorite na naše pitanje?

TUŽILAC GRUM: Izvinjavam se što nisam na samom početku shvatio šta je tačno Pretresno veće želelo.

SUDIJA HANT: To je sasvim u redu, radi se o mojoj greški.

TUŽILAC GRUM: Ja bih želeo da vas zamolim za jedan razuman vremenski period tokom koga će naši eksperti za međunarodno pravo da razmotre to pitanje. Pretresno veće je već reklo da nije pronašlo državnu praksu u vezi sa tim pitanjem i ja pretpostavljam da mi nećemo biti bolje sreće. Međutim, možda ćemo naći neke alternativne argumente koje bi Tužilaštvo želelo da iznese, ako nam date jedan razuman vremenski period da vam dostavimo neki dokument. Ukoliko u tom razdoblju postane jasno da nema nekih razumnih argumenata koje možemo o tome da

iznesemo, mi ćemo onda o tome, što je moguće pre, da obavestimo Pretresno veće. Mi ne želimo da odlažemo vaše većanje.

SUDIJA HANT: Neću sada da vam zadam neki rok, međutim, možda nam sledeće nedelje možete reći koliko vam vremena treba.

TUŽILAC GRUM: Da, časni Sude.

SUDIJA HANT: Kad to uradite, onda ćemo, naravno, da dogovorimo neki rok i damo gospodinu Domazetu pravo da odgovori.

TUŽILAC GRUM: Da, časni Sude.

SUDIJA HANT: U redu, a sada Sudija Janu (Janu) ima jedno pitanje.

SUDIJA JANU: Želela bih da znam kakav je stav Tužilaštva o odnosu između paravojne grupe Milana Lukića i službenih vlasti, vojske, odnosno policije.

TUŽILAC GRUM: Samo trenutak, časni Sude.

SUDIJA JANU: I još jedno pitanje: nakon što sam pročitala vaš završni podnesak videla sam da na strani 30, u paragrafu 84, Tužilaštvo, kako se čini, kaže da je stav Tužilaštva da je optuženi učestvovao u zatvaranju Muslimana koji su kasnije bili odvedeni do Drine. Na osnovu kojih dokaza Tužilaštvo iznosi taj stav?

TUŽILAC GRUM: Sudija Janu, kad je reč o vašem prvom pitanju, odnos između Milana Lukića i službenih vlasti kakve su postojale u Višegradu u to vreme, jasno je da je je vlada u Višegradu bila u jednom stanju fluksa, da su se policijske stanice razdelile, da je SDS preuzeo kontrolu nad nekim vladinim institucijama. Mi znamo od gospodina Vasiljevića da je on rekao da su oni radili sa policijom, on je to više puta ponovio u svom svedočenju. Mislim, takođe, da imamo i iskaze drugih svedoka koji takođe pokazuju da je to tačno. Mislim da je najznačajniji dokaz kog sada mogu da se setim i koji mi odmah pada na pamet, to da dok su muškarce odvodili iz Bikavca do hotela "Vilina vlas", da su oni bili zaustavljeni na jednom kontrolnom punktu. Čuli smo razna svedočenja da je svrha kontrolnih punktova bila da se proveravaju lične karte i da se proverava ko tamo prolazi. Ne samo da su oni dozvolili Milanu Lukiću da prođe kroz taj kontrolni punkt sa tim ljudima, nego se on njima čak i hvalio da je uhvatio "balije", koristeći taj pogrdni termin za Muslimane. Znači, on se njima hvalio da je uhvatio te Muslimane i njima je bilo dozvoljeno da prođu kroz kontrolni punkt. Tužilaštvo takođe tvrdi da "Vilina vlas" nije bilo neko skriveno utočište. To je bilo javno mesto. Optuženi je svedočio da je to mesto gde je JNA odsela tokom svog boravka u Višegradu. Zato, takođe, tvrdim da je njegovo prisustvo u Višegradu bilo

toliko otvoreno, toliko javno, njegovo kretanje po gradu takođe javno, da razuman zaključak koji se iz toga može izvesti jeste da, ukoliko on nije radio direktno za političare ili za policiju, da su oni, u najmanju ruku, prećutno pristali na to, odnosno da su mu dozvolili da radi ono šta je radio. Ako se sećate svedoka Živorada Savića, on je rekao da je u centru grada video nekih stotinu leševa. Mislim da je onda legitimnim vlastima bilo sasvim jasno da postoji ta paravojna grupa, da operiše u tom području i da su te vlasti znale šta se dešava.

SUDIJA HANT: Ukoliko mi dozvolite, ja mislim da treba istaći da je njegov iskaz vrlo nejasan o tome kada je to video. Možda je to bio jun, možda je to bio jul.

TUŽILAC GRUM: Da, časni Sude.

SUDIJA HANT: Tako da nisam siguran da li to ide u prilog vašim tezama.

TUŽILAC GRUM: Ja mislim da postoje drugi iskazi, iako vam to, na žalost, sada ne mogu odmah reći. Međutim, bilo je drugih svedoka koji su rekli da je bilo očiglednih znakova, možda ne tako dramatičnih kao stotina leševa, ali da je bilo očiglednih znakova nasilja u gradu početkom juna.

SUDIJA HANT: Izvinjavam se što sam vas prekinuo.

TUŽILAC GRUM: Kad je reč o vašem drugom pitanju, paragrafu 84, Tužilaštvo smatra da je, od vremena kada su ti ljudi dovedeni u predvorje hotela, gospodin Vasiljević učestvovao u njihovom zatočenju. Mi smo čuli da je Milan Lukić otišao iza recepcije i tražio ključeve i mislim da je sasvim razumno zaključiti da je jedan od razloga zbog kojih je Milan Lukić uspeo da okrene leđa ljudima koje je zarobio i provede neko vreme tražeći ključeve bio i taj što je on znao da je osoba sa druge strane recepcije, Mitar Vasiljević, osoba koja će da čuva njegove zarobljenike. Kada Tužilaštvo koristi reč "zatočenje" ona onda obuhvata i onaj vremenski period kad su ti muškarci bili transportovani do Drine, kao i period kada su izvedeni iz automobila i odvedeni niže dole. Mislim da je važno da Pretresno veće uzme u obzir da je Milan Lukić vozio automobil, Mitar Vasiljević se nalazio na sedištu suvozača, a da su zatvorenici bili na zadnjem sedištu i da nisu bili vezani niti su imali lisice. Prema tome, Milan Lukić, koji je vozio, držao je ruke na volanu i nije mogao da ih čuva. Jedina osoba koja ih je mogla sprečiti da pobegnu, ili koja je mogla da spreči da savladaju Milana Lukića, je bio Mitar Vasiljević koji je sedeo na mestu suvozača sa puškom. Prema tome, na to Tužilaštvo misli kada kaže "zatočenje".

SUDIJA JANU: U redu. Ja sam mislila da ste vi pokušali da kažete da je Mitar Vasiljević bio prisutan od samog početka kada je ograničena sloboda kretanja tih ljudi, kada su oni, dakle, bili službeno zarobljeni.

TUŽILAC GRUM: Ne.

SUDIJA JANU: Dakle, ne od početka?

TUŽILAC GRUM: Ne od početka. Od predvorja hotela nadalje.

SUDIJA JANU: U redu.

SUDIJA HANT: A sada možete da iznesete vaš završni govor, gospodine Grum.

TUŽILAC GRUM: Ukoliko mi dozvolite.

SUDIJA HANT: Daćemo vam dva minuta koja ste zatražili.

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, Tužilaštvo preporučuje kaznu ne manju od 25 godina zatvora, ukoliko optuženi bude proglašen krivim za zločine koji proizilaze iz njegovog učešća u ubistvima na reci Drini. Tužilaštvo preporučuje kaznu doživotnog zatvora ukoliko ga proglasite krivim za požar u Pionirskoj ulici. Da bi se taj požar stavio u perspektivu, dovoljno je da se sprovede kratka vežbu računanja. Ako pretpostavimo da bi ljudi koji su izgubili život te noći živeli do starosti od 70 godina, mi smo oduzeli starost svake žrtve kako bi izračunali otprilike broj godina ljudskog života koje su taj čovek i njegovi saučesnici oduzeli te noći. Ako ne brojimo ljude čiju starost ne znamo, ako saberemo sve te godine, dobijemo brojku od više od 2.000 godina ljudskog života. To je jedna ogromna brojka. I želim da završim time što ću da vam opišem jednu istinitu priču koja ilustruje stvarnost onoga šta se dogodilo u Pionirskoj ulici. Prošlog juna Tužilaštvo se vratilo u Višegrad kako bi snimilo neke od fotografija koje su korišćene tokom ovog suđenja.

SUDIJA HANT: Nadam se da nećete da izađete van dokaznog materijala sa ovom pričom.

TUŽILAC GRUM: Radi se samo o ilustraciji. Nisam nameravao ...

SUDIJA HANT: Ali mi ne smemo da uzmemo u obzir ništa šta se ne nalazi u dokaznom materijalu.

TUŽILAC GRUM: Ja ne sugerišem da je ono šta ću ja sad da kažem, dokaz.

SUDIJA HANT: U redu.

TUŽILAC GRUM: Na tom putu pratila nas je VG-13 da nam pokaže mesto gde su se odvijali zločini. SFOR (Security Force) je pružao bezbednost i pratio nas. Kad smo došli ispred škole "Vuk Karadžić", izašli smo iz kombija i krenuli ka kući Omeragića. Proveli smo tamo nekoliko minuta i odjednom VG-13 je istrčala iz bezbednosne znoe koju su pružali vojnici SFOR-a nazad prema ulici između dveju kuća Memića. Nekoliko nas i prevodilac smo uspeli da je nagovorimo da uđe nazad u kombi u kome smo se vozili. Ona je bila vidno potresena i skinula je balaklavu koju joj je SFOR dao da je drži na glavi. Sela je na zadnje sedišete i rekla: "Mogu da vidim vatru, mogu da čujem ljude kako vrište, mogu da namirišem dim." Ovo šta je ona rekla verovatno označava da vatra u toj ulici još gori. Žeravica nacionalizma je učinila ovaj zločin koji je optuženi počinio mogućim i, za neke, možda čak prihvatljivim i sva voda u reci Drini tu žeravicu i tu vatru ne može da ugasi. Samo jedna stvar je dovoljno jaka da ugasi tu vatru, a to je pravda. Pravedna presuda u ovom predmetu koju traži dokazni materijal u ovom Predmetu, a to je presuda – "kriv je". Hvala.

SUDIJA HANT: Gospodine Grum, ja ne bih želeo da ovo šta ste vi sada rekli ostane neprimećeno. Ja sam rekao da ne želim da izlazimo van dokaznog materijala. Vi ste nama to mogli da kažete samo zato da nam kažete da moramo da razmotrimo i jedno emocionalno pitanje o tome da ta vatra još gori. Međutim, ovo zaista nije prikladan način da se iznose teze Tužilaštva. Vi niste prvi zastupnik Tužilaštva koji je to uradio na ovaj način. Ja se pitam da li vi tamo u Tužilaštvu verujete da završna reč može da se zasniva na nečemu što nije dokaz u Predmetu. Ne može.

TUŽILAC GRUM: Ja se izvinjavam ukoliko vi smatrate da je ovo neprikladan komentar. U svakom slučaju ne očekujem da će na vas takvi emocionalni argumenti izvršiti nekakav uticaj. Ja sam jednostavno želeo da ilustrujem važnost posla Pretresnog veća u ovom Predmetu, da je pravedna presuda u ovom Predmetu jedina stvar koja može da spreči da se nešto ovakvo ponovo dogodi. Sve ono šta vi smatrate da je pravedna presuda zavisi od vas. Ja se izvinjavam ukoliko smatrate da ovo šta sam upravo rekao nije prikladno.

SUDIJA HANT: Ja se izvinjavam, ali moram da kažem da smatram da je to bilo sasvim nepriladno i ja neću da uzmem u obzir ovo šta ste rekli. Gospodine Domazet, izvolite.

ZAVRŠNA REČ ODBRANE: ADVOKAT DOMAZET

ADVOKAT DOMAZET: Časni Sude, pokušaću da ne ponavljam ono šta je već rečeno u završnom podnesku Odbrane i neću, bar sada, ni reći govoriti o onome što se odnosi na istorijat i onome šta se dešavalo u Višegradu do vremena koje je relevantno

za ovu optužnicu, jer to nije činio ni gospodin Grum danas, a i on i ja smo to opisivali u završnom podnesku Tužilaštva, odnosno Odbrane. Naravno, ukoliko bude pitanja u vezi sa tim, ja ću odgovoriti. Ja ću pokušati da svoju završnu reč naročito usresredim na ova ključna pitanja o kojima je i danas bilo reči u završnoj reči gospodina Gruma. Pre svega, počecu od jednog spornog pitanja koje se postavilo i pred Tužilaštvom i o kome je i danas bilo reči, a razmatrano je, naravno i u oba podneska, a to je, pre svega, da li je Mitar Vasiljević bio pripadnik grupe Milana Lukića, u svakom slučaju, paravojne formacije Milana Lukića, jer se nije radilo ni o jednoj vojnoj formaciji koja bi bila legalna. Za ovo pitanje je i po mišljenju Odbrane, vrlo važno pravilno protumačiti dokaze koji se odnose i o kojima je bilo reči danas, a to su, pre svega, događaji u selu Mušići krajem maja 1992. godine, zatim "Drina River incident" (incident na reci Drini) od 7. juna 1992. godine i odnos kumstva između familija Lukića i Vasiljevića koji se, takođe, pominje kao jedan od razloga za navodnu pripadnost optuženog Mitra Vasiljevića ovoj paravojnoj formaciji. Kao što sam i u samom podnesku Tužilaštva video, Tužilaštvo prihvata činjenicu da je Milan Lukić došao sa grupom od 10 do 15 ljudi iz Obrenovca ili uopšte iz Srbije i da je to bilo negde sredinom maja meseca 1992. godine. Od tada počinje njegova aktivnost. Smatram da upravo iz dokaza koji su bili ovde pred Sudom proizilazi da je takva paravojna aktivnost i kod Milana Lukića, a i kod drugih, počela negde oko 20. maja 1992. godine, kada je Užički korpus tadašnje Jugoslovenske narodne armije, ili skraćeno, JNA, napustio područje Višegrada i otišao u Užice. Iako je u oceni uloge ovog Užičkog korpusa, za ono vreme dok su bili u Višegradu, veoma velika razlika između stava Tužilaštava i stava Odbrane, o čemu neću sad da se posebno izjašnjavam, jer to stoji u pisanom podnesku, očigledno je da u periodu do odlaska te vojne jedinice nije bilo značajnijih incidenata i život u Višegradu je bio gotovo normalan, naravno, za one prilike koje su već bile, a to je postojanje jednog sukoba između dve strane u celoj Bosni i Hercegovini.

Milan Lukić se pojavio posle više godina odsustva iz Višegrada. Čak je po dokazima u spisu i izjavama svedoka on proveo nekoliko godina na radu u inostranstvu. Šta je bio razlog dolasku njega i te njegove grupe u ovakvoj formaciji, teško je reći, obzirom da su očigledno izvršili veliko broj i vrlo teških krivičnih dela, da su on i njegova grupa bili veoma dobro naoružani i opremljeni, kako svedoci kažu, svi u maskirnim uniformama, od kojih su neke, kao Milana Lukića, bile plave maskirne uniforme, što je u ono vreme, a i sada, bila uniforma policijskih snaga. Drugi su imali, da nazovem, obične maskirne uniforme, to su bile vojne maskirne uniforme gde je preovlađivala braon ili žuta boja. Ovo je simptomatično zbog toga što još uvek tada te uniforme nisu bile masovne u primeni ni koda tada regularne JNA, čiji rezervisti su isključivo imali ono što se ovde naziva "SMB uniformom". To su reči od "sivo-maslinasta boja", tri slova koja to označavaju i predstavljaju uniformu koja je bila jedne otvorene boje, više bleđe zelena, ili, eto, maslinasto-zelene boje. Tu uniformu su mnogi rezervisti imali kod svojih kuća, jer se tako radilo u onoj prethodnoj Jugoslaviji, da bi, kada su pozivani na vojne vežbe, sa tom uniformom išli na vojne

vežbe, a i, naravno, na mobilizaciju. Te uniforme su imali svi. Podsetio bih da je svedok VG-14 potvrdio da mu je 7. juna na Bikavcu Milan Lukić prilikom pretraživanja stana našao tu uniformu i da je poneo sa sobom. Tu uniformu je imao i Mitar Vasiljević kod kuće. Imali su je mnogi rezervisti. Ovo kažem upravo zbog toga što je i to jedna i to samo jedna od stvari koje ukazuju da Mitar Vasiljević nikada nije bio član paravojne formacije Milana Lukića. Mislim da nije sporno i da je većina svedoka kada je govorila o odeći Mitra Vasiljevića, govorila o tome da ga je viđala ili u uniformi, ovoj SMB, sivo-maslinastoj ili u nekoj civilnoj, tamnijem odelu ili bilo čemu drugome, ali nikada niko nije govorio da je bio bilo u plavoj maskirnoj uniformi ili u ovoj drugoj vojnoj maskirnoj uniformi, koja je bila upravo standardna oprema Milana Lukića i njegove grupe. Ne samo da je ta njegova grupa bila u dovoljnom broju i dobro naoružana, već očigledno nije Milan Lukić ni želeo bilo koga iz samog Višegrada za člana svoje grupe i vidljivo je, iz iskaza svedoka, da su njegovi pripadnici bili uglavnom mladi ljudi. Mitar Vasiljević je 13 godina stariji od Milana Lukića. Ničeg sličnog nisu imali ni po onome, po, dakle, onome kako su živeli pre toga, da su se ikada pre toga družili, jer u vreme kad je Milan Lukić bio u školi, Mitar Vasiljević je već bio u Višegradu i radio svoj posao. Kad je Milan Lukić završio školu i otišao iz Višegrada, nikakvog kontakta među njima nije bilo. To postojanje kumstva između njihovih familija, kada kažem "familija" mislim, dakle, ne samo na porodicu, Mitar Vasiljević i njegova žena i deca ili Milana Lukića, već šira familija svih Vasiljevića i svih Lukića. To kumstvo je postojalo preko 100 godina. I o tome šta predstavlja kumstvo u toj sredini je bilo rečeno od mnogih svedoka, pa i od samog Mitra Vasiljevića i njegove supruge Milojke. I bez obzira što samo postojanje kumstva znači jedan poseban odnos među tim ljudima, to se ne može videti kao neki poseban odnos koji bi karakterisao da je zbog toga došlo, eventualno, da Mitar Vasiljević pristupi ovoj grupi iz okolnosti da je sa Milanom Lukićem bio u Mušićima krajem maja 1992. godine ili u ovom drugom događaju od 7. juna 1992. godine. Kada se tiče događaja u selu Mušići poslednjih dana maja meseca 1992. godine, potpuno je tačno i to je Mitar Vasiljević još prilikom dobrovoljne izjave istražiteljima Tužilaštva rekao, da je on zaista u jednoj prilici bio u Mušićima sa Milanom Lukićem, da je tada bio u uniformi i da je imao oružje. To je vreme kada je on bio u Prelovu. U Prelovu je bio sve do trenutka kada je pritvoren i prebačen u Uzamnicu koja je poslužila i kao takav jedan zatvor, a to je, upravo, bilo, dakle, njegov boravak u Prelovu kao rezerviste. U vojnoj kuhinji u Prelovu je bio negde u tim danima do kraja maja ili samog početka juna meseca. Zbog toga se i pojavljuje u takvoj uniformi i sa oružjem u Mušićima, jer je iskoristio, kao što je i tih dana koristio prilike, da iz Prelova ode kući u Višegrad u večernjim satima, kad je to mogao po službi i da se ujutru vrati ili da, kada dođe kombi sa vozačem Vojinovićem, po potrebi, da odu zajedno do Višegrada i da se vrati. On je više puta na taj način dolazio kući i Višegrad, kao što su to radili još neki od svedoka koji su se nalazili tu u Pelovu, u toj vojnoj kuhinji. I sticajem okolnosti je jedan jedini put kad je naišao Milan Lukić i prevezao ga, odnosno stavio u svoje vozilo, da dođe do ovoga zbog čega sada mora i Mitar

Vasiljević da objašnjava kako se našao u kolima Milana Lukića i da li je to bio dokaz da je bio pripadnik njegove paravojne formacije. On je i tada, a i u svedočenju pred Sudom, rekao da je samo iz tih razloga pošao sa Milanom Lukićem, da nije ni znao da će on bilo gde svraćati pa ni u Mušiće, kroz koje, inače, prolazi put Prelovo-Višegrad. Dakle tu se nije radilo o skretanju, nego o prolasku kroz to selo. Tu se zaustavio i on se uputio ovoj kući svedoka VG-55 i 59. Niko nikada nije rekao ovo šta danas kaže u završnoj reči tužilac, da ga je Mitar Vasiljević uputio u tu kuću. Naprotiv, Mitar Vasiljević je ovde rekao da je lično znao da je svedok VG-55 rezervista policije, dakle, rezervni policajac. I ako je on bio u kući, to Mitar Vasiljević nikada nije rekao Milanu Lukiću, niti je želeo da kaže, iako u to vreme, podsetio bih da je to bilo krajem maja, nije mogao ili morao da sumnja tada u Milana Lukića da bi bilo šta tada uradio prema tim ljudima, tim pre, što je i tako po izjavama tih svedoka. Razgovor koji je vođen, a to su potvrdili svedoci VG-55 i VG-59, razgovor je vođen o tome da li ima ili ne oružja, da li je neko pucao na policiju u prolazu, upozorenje Milana da se to ne ponovi i da se onda nikome ništa neće dogoditi. Zaista je tačno da se ubrzo, sutradan i dogodilo nešto u tom selu i narednih dana, ali što se tiče Mitra Vasiljevića, to zaista nema nikakve veze sa njim, jer on ni narednog dana ni narednih dana nije više nikada bio sa tom grupom u selu Mušići i to su, kako je i danas rečeno u završnoj reči tužioca, zaista potvrdili i svedoci VG-55 i 59, koje je uzeo kao primer korektnog svedočenja i kao primer ljudi koji su, eto, mogli da i lažno terete Mitra Vasiljevića, a nisu. To je, zaista, dosta tačno što se tiče ovih svedoka, ali to nikako ne znači da oni drugi svedoci o kojima će biti kasnije reči, nisu na drugačiji način postupali. To tumačenje da je Mitar Vasiljević stajao kod vrata, kao tumačenje da je time neku stražu čuvao ili bilo šta nadgledao je zaista samo jedna pretpostavka koja nije zasnovana na realnim činjenicama. Milan Lukić je razgovarao sa tim ljudima u kući, tražio je da dođu i ostali da i sa njima razgovara. To što Mitar Vasiljević nije želeo da uđe u kuću, je on objasnio. Objasnio je da nije sebe video uopšte potrebnim da ulazi, da je tu stajao i njegovo učešće jeste bilo u tome što je na neku sumnju koja je izražena da možda ima nekog ili u kući ili na tavanu, on lično upitao svedoka da li je to tačno i kad je ovaj rekao da nije, on je sugerisao Milanu Lukiću da je sigurno to tačno i da taj čovek govori istinu. Moguće da je na taj način želeo da pomogne da izbegne neku neprijatnu situaciju u kojoj bi Milan Lukić pretraživao tu kuću ili eventualno nešto našao. Očigledno je bilo da se Mitar Vasiljević tu našao u jednoj malo nezgodnoj situaciji koju nije želeo, a on lično je te ljude dobro znao i oni njega. I zaista taj njegov tadašnji, te večeri, boravak u selu se samo na to odnosio. Oni su iz sela otišli, a da uopšte nisu znali ono šta se kasnije saznalo i o čemu su svedoci govorili, jer i ti svedoci, VG-55 i 59, to nisu znali, a to je da kada su u ovoj kući bili okupljeni ostali meštani sela, da su ovi drugi, paravojnici Milana Lukića, za to vreme neke od njih opljačkali, odnosno odneli nešto iz kuće. To se, čini mi se, u završnom podnesku tužioca stavlja na teret Mitru Vasiljeviću; da je to mogao da primeti, da zna, i da je to jedan od dokaza njegovog učešća. Zaista to ne stoji iz ovih dokaza, jer to nisu u ovom trenutku znali ni ovi svedoci koji su se nalazili u kući u kojoj je bio

Milan Lukić, na čijim vratima je stajao Mitar Vasiljević. Odatle su otišli kolima kao što su i pošli iz Prelova i, dakle, te večeri se zaista nije ništa dogodilo što bi čak izazvalo sumnju Mitra Vasiljevića, pogotovu da će se narednih dana bilo šta loše dogoditi. Međutim, ta okolnost da se te večeri pojavio u selu sa Milanom Lukićem zaista ne može biti dokaz da je pripadao njegovoj paramilitarnoj formaciji, jer je upravo u to vreme, a o tome su svedočili svedoci Odbrane i Vojinović i Lindo i Simić, dakle o onome da su za sve to vreme bili u vojnoj kuhinji u Prelovu, da je Mitar Vasiljević u to vreme bio stalno tamo, osim kada bi uveče odlazio da vidi porodicu ili kada je odlazio u nabavku u Višegrad. Ovo je upravo bila ta prilika kada je iskoristio prevoz i kada se sticajem okolnosti našao u selu Mušići, koje, opet ponavljam, je selo koje se nalazi na samom tom glavnom putu koji vodi od Prelova ka Višegradu, ka kući Vasiljevića koja se nalazi na istom tom putu, ali na ulasku u Višegrad. Dakle, smatram da to njegovo prisustvo koje zaista nikada nije bilo sporno, niti je Mitar Vasiljević to ikada prikrivao, nije dokaz da je pripadao grupi Milana Lukića. Kada se radi o ovom drugom događaju koji se, takođe, uzima kao dokaz pripadnosti grupi, a to je događaj od 7. juna 1992. godine ili, kako ga nazivamo "Drina River incident" (incident na reci Drini). Danas je, pogotovu u završnoj reči tužioca, bilo mnogo reči o tome da se nije Mitar Vasiljević slučajno našao u tom hotelu, da je taj hotel služio kao baza Milana Lukića i dati su razlozi za to da nije bio razlog ni molba Pecikoze, ni okolnost da uzme svoje radno odelo koje je tu ostalo, već da, naprotiv, to treba da znači da je pripadao grupi Milana Lukića. Ja bih samo podsetio na neke detalje koji očigledno, već na prvi pogled, pokazuju da ova pretpostavka Tužilaštva nije tačna. Da je to bila jedna od, da kažem, možda, baza Milana Lukića, verovatno je tačno, jer imamo podatke da je tu dovodio i zatvarao neke ljude pre toga i da je dolazio u ovaj hotel koji u to vreme nije, naravno, služio kao hotel. Međutim, podsetio bih na okolnosti kada je Milan Lukić došao sa ovom grupom sa svoja dva vojnika i sedmoro Muslimana, koje je doveo sa sobom; da je prvo njemu prišao jedan u maskirnoj uniformi i rekao mu je, otprilike, "ona budala je pustila tvoje zatvorenike", govoreći o Šušnjaru koji je radio u tom hotelu, da je on od tog Šušnjara tražio objašnjenje i od njega tražio ključeve od prostorija; da je za to vreme Mitar Vasiljević stajao kod pulta negde blizu bazena, ulaza u bazen, kako su objasnili i svedoci VG-14 i VG-32; da njega apsolutno niko nije ništa pitao, niti je od njega tražio. A da je Mitar Vasiljević tu bio zbog toga što je, eventualno, bio član ove grupe. Da je on čuvao te zatvorenike ili bilo šta radio, prvo bi normalno bilo da se Milan Lukić njemu obrati i da sa njim razgovara, tim pre što se ovde ističe neki poseban odnos između njih, taj kumovski odnos. Upravo iz okolnosti kako je tekao razgovor i ceo taj događaj od dolaska Milana Lukića do odlaska, vidljivo je da Mitar Vasiljević sa tim nije imao ništa. Dakle, niti je bio povezan sa tim što su neki zatvorenici bili pušteni, za šta je traženo objašnjenje od ovog Šušnjara koji je tu radio, o čemu je govorio ovaj vojnik koji je očigledno bio član njegove grupe. A, sa druge strane, iz činjenice da je ovaj dao objašnjenje da su ti ljudi nekoliko dana već zatvoreni, a da Milana nije bilo i da nije znao šta sa njima da radi i da ih je zato

pustio, vidi se da Milan Lukić tih nekoliko dana, koliko, teško je reći, ali se radi o nekoliko dana, uopšte nije dolazio u taj hotel "Vilina vlas", te zaista nije verovatno da bi, pogotovo Mitar Vasiljević, to znao; da bi došao tamo kada uopšte ne zna da li je Milan Lukić tamo ili ne. Podsetio bih da je dan pre toga, dakle dan pre 7. juna, Mitar Vasiljević bio na sahrani svog rođaka u selu Vardište sa svojom suprugom, dakle to je bilo u subotu, 6. juna; da je pre toga jednom išao da izjavi saučešće, a da je to bilo posle njegovog puštanja iz zatvora. Danas je u svojoj reči gospodin Grum upravo upotrebio kao argument to da ne bi bilo logično da Mitar Vasiljević, dan pre nego što treba da počne sa akcijom čišćenja grada, umesto da leži kaznu zatvora ide u "Vilinu vlas", traži Lukića sa Stankom Pecikozom. Međutim, to zaista nije tačno da je on do tada trebalo da počne da čisti grad. On je već do tada i radio, jer je radio od momenta kad je pušten iz pritvora, a sigurno nije tog dana ili prethodnog dana bio pušten iz zatvora, jer bi to bio 6. ili 7. jun. On je i to stoji u podnesku Odbrane, negde oko 3. juna izašao iz zatvora. Možda i dan ranije, jer se očigledno i to njegovo puštanje vezivalo za saznanje o pogibiji njegovog rođaka, a obzirom da je ostao nekoliko dana, dva ili tri dana u zatvoru, to je samo moglo da bude taj početak juna, dakle 1., 2. ili 3. jun. On je i pre sahrane jednom otišao u Vardište. U subotu 6. juna je išao na sahranu, a ovo se odigralo upravo 7. juna. Ovo da niko nije ni razgovarao sa Mitrom Vasiljevićem tu u recepciji hotela "Vilina vlas" ne proizilazi samo iz njegovog kazivanja već upravo iz izjava svedoka i VG-14 i VG-32 koji kažu da je on tu stajao, da ni jednu reč nije progovorio za sve vreme dok oni nisu pošli, a da je za to vreme Milan Lukić se ljutio na ovog Šušnjara, tražio ključeve, odlazio, vraćao se i, na kraju, naredio da se svi vrate nazad i da krenu kolima, kako je tada bar objašnjavao, odakle su i došli. Dakle, sama okolnost da se 7. juna i Mitar Vasiljević tu našao na ovakav način zaista nije dokaz pripadnosti formaciji Milana Lukića, tim pre što je, za razliku od danas iznetog stava gospodina Gruma o tome da je apsolutno neprihvatljivo da je on došao u ovaj hotel iz razloga koje je naveo, smatram da je upravo ono šta je on objasnio i tačno i istinito. Stanko Pecikoza jeste bio ovo šta se navodi i danas u završnoj reči tužioca, dakle, Srbin na visokom položaju u Srpskoj demokratskoj stranci, ali i čovek koji je štitio Muslmane. On je bio i dobar prijatelj Mitra Vasiljevića. Mitar Vasiljević je čak kod njega radio da bi odradio stolariju, dakle, prozore i vrata koje je on radio za njegovu kuću i nije bilo razloga da takvom čoveku odbije molbu da pođe sa njim i potraži Milana, iako može na prvi pogled da to bude i nepotrebno, a može da bude i nelogično, ali on, jednostavno, takvu molbu nije odbio. A traženje radne uniforme je bio samo sporedan razlog, dakle, samo sporedna stvar zbog koje je on smatrao da bi dobro bilo da tu priliku iskoristi i da tu svoju radnu, konobarsku uniformu uzme iz hotela.

SUDIJA HANT: Nastavićemo ponovo u 15.00 u petak. Ne znam još u kojoj sudnici, ali će da vas obaveste. Izgleda da će da bude u sudnici broj 3. Nadajmo se da će da bude popravljena od posledica požara. Ali, kada nastavite, gospodine Domazet, molimo vas da imate na umu da smo mi pročitali vaše podneske te ih ne treba

ponavljati. Vi ste ovde da iznesete dopunske argumenete i činjenice i odgovorite na argumente gospodina Gruma. Nema potrebe da iznosite ono šta je u dokumentima koje smo pročitali. Nastavljamo u petak u 15.00.

Fond za humanitarno pravo

Fond za humanitarno pravo
dokumentovanje i pamćenje